

CURRENCE

Jaarverslag 2008

De ontwikkeling van de
Nederlandse betaalproducten

Betalingsverkeer in transitie

Jaarverslag 2008

De ontwikkeling van de
Nederlandse betaalproducten

Betalingsverkeer in transitie

Inhoud

3	Profiel Currence
6	Organisatie en kerncijfers 2008
12	Bericht van de Raad van Commissarissen
14	Verslag van de Directie
18	De producten van Currence
52	Toelichting op de structuur, organisatie en governance van de onderneming
58	Jaarrekening 2008

Currence is geen bestaand woord, maar heeft wel associaties met 'currency' (valuta; betaalmiddel) en 'current' (actueel; stroom). Zo ontstaat het idee van een actuele geldstroom. Currence staat voor eigentijds, goed functionerend elektronisch betalingsverkeer. Het woord 'concurrence' dat snijvlak of samenkomst betekent, is bouwsteen van het woord concurrentie. Dat is niet toevallig want het faciliteren van marktwerking is een belangrijk doel van Currence.

Profiel Currence

Currence is eigenaar van de collectieve Nederlandse betaalproducten PIN, Chipknip, Incasso/Machtigen, Acceptgiro en iDEAL.

Het doel van Currence is het faciliteren van marktwerking en het vergroten van transparantie in het collectieve betalingsverkeer in Nederland met behoud van de hoogwaardige kwaliteit, efficiency en veiligheid van de collectieve betaalproducten.

In dialoog met alle belanghebbenden bepaalt Currence voor haar betaalproducten objectieve spelregels. Zij verstrekt licenties en certificaten aan marktpartijen en nieuwe toetreders, die voldoen aan deze spelregels en die de Currence betaalproducten op de markt willen aanbieden respectievelijk ondersteunende diensten willen leveren. Ter waarborging van de kwaliteit en veiligheid van haar producten ziet Currence toe op de naleving van haar regelgeving door marktpartijen. Ook werkt zij nauw samen met alle belanghebbenden op het gebied van fraudepreventie. Currence verzorgt publieksvoorlichting en merkpromotie, mede op basis van marktonderzoek, en positioneert haar betaalproducten als veilig, gemakkelijk en efficiënt.

De markt van het betalingsverkeer is dynamisch. Het tempo van internationalisatie en technologische ontwikkelingen is hoog. De veranderende markt- en klantbehoeften zijn de basis voor het beleid en een eventuele verdere ontwikkeling van de betaalproducten van Currence. De totstandkoming van de eurobetaalruimte (Single Euro Payments Area; SEPA) leidt ertoe dat het accent de laatste jaren meer op de migratie van de nationale producten naar de Europese producten is komen te liggen dan op de doorontwikkeling van bestaande producten.

Currence is een autonoom opererende organisatie met een governance die haar onafhankelijkheid waarborgt. Currence is in 2005 opgericht op basis van een initiatief van acht Nederlandse banken. Haar oprichting vloeit onder meer voort uit de in 2002 gedane aanbevelingen van de Commissie Wellink om meer transparantie en marktwerking in het betalingsverkeer te bewerkstelligen. Door de oprichting van Currence is een marktmodel in het Nederlandse betalingsverkeer ontstaan, waarbij producteigendom en regelgeving zijn gescheiden van transactieverwerking.

'In het jaar 2008 vonden er 1,756 miljard
(+ 10,6%) PINtransacties plaats'

Organisatie & kerncijfers 2008

"Currence is eigenaar van de collectieve Nederlandse betaalproducten. In het oprichtingsjaar 2005 heeft Currence het eigendom verkregen van de producten PIN, Chipknip, Acceptgiro en Incasso/Machtigen. In 2006 is iDEAL hieraan toegevoegd."

Organisatie en kerncijfers 2008

Statutaire functionarissen

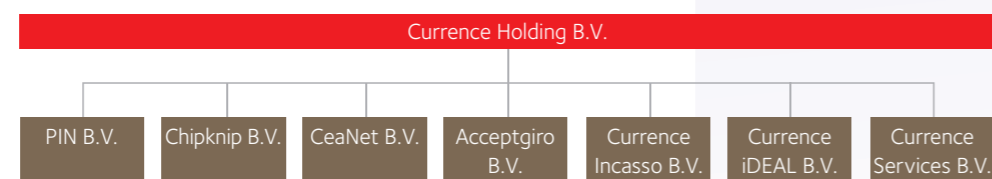
Directie:

Drs Piet M. Mallekoote

Raad van Commissarissen:

Naam	geb.	Functie	benoemd	aftredend
Drs Jaap Koning, voorzitter	1943	oud-directeur DNB	2005	2009
Udo Groen	1964	lid RvB ProRail NV	2006	2010
Drs Cees J. Beuving	1951	oud-voorzitter RvB Fortis Bank Nederland	2007	2011

Currence Holding B.V. en dochtervennootschappen

Kerncijfers

Aantallen transacties betaalproducten 2006 - 2008 (in miljoenen)

	2006	2007	2008	
PIN	1.451	1.588	1.756	(+ 10,6%)
Chipknip	164	175	176	(+ 0,7%)
Incasso/Machtigen	1.139	1.177	1.226	(+ 3,3%)
Acceptgiro	174	169	172	(+ 1,2%)
iDEAL	4	15	28	(+ 86,0%)
Totaal	2.932	3.124	3.358	

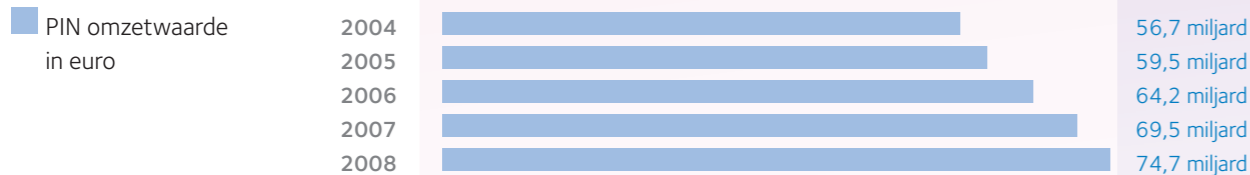
Aantal licentie- en certificaathouders PIN en Chipknip

Instellingen	2007	2008
Licentiehouders PIN	29	30
Licentiehouders Chipknip	26	27
Acquiring Processor PIN	2	2
Acquiring Processor Chipknip	1	1
Issuing Processor PIN	3	3
Issuing Processor Chipknip	3	3
Terminalleveranciers PIN	10	10
Terminalleveranciers Chipknip	14	14
Datacomleveranciers PIN	18	22
Datacomleveranciers Chipknip	18	21
Kaartleveranciers, -personalisatoren, -vernietigers	6	6
Acceptant Payment Service Providers	5	8
Switch	1	1
Clearing House	1	1

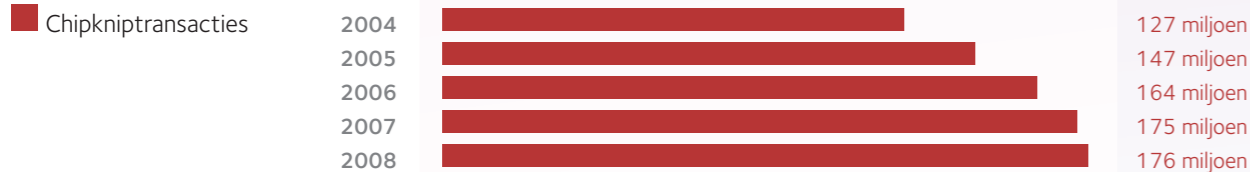
Aantal licentie- en certificaathouders Acceptgiro en Incasso/Machtigen

Instellingen	2007	2008
Licentiehouders Acceptgiro	42	41
Licentiehouders Incasso/Machtigen	53	53
Debet Processor Acceptgiro	6	6
Debet Processor Incasso/Machtigen	2	2
Credit Processor Acceptgiro	4	3
Credit Processor Incasso/Machtigen	2	2
Clearing House Acceptgiro	2	2
Clearing House Incasso/Machtigen	1	1
Acceptgiro drukkerijen	44	45
Acceptgiro servicebureaus	356	365
Aantal licentiehouders iDEAL		
Instellingen	2007	2008
Licentiehouders iDEAL	6	6

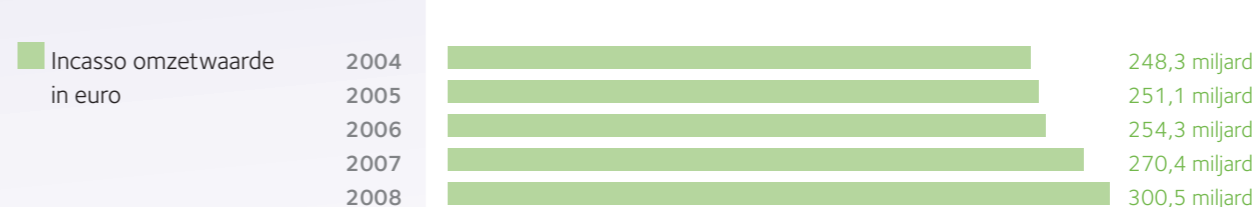
PIN

Chipknip

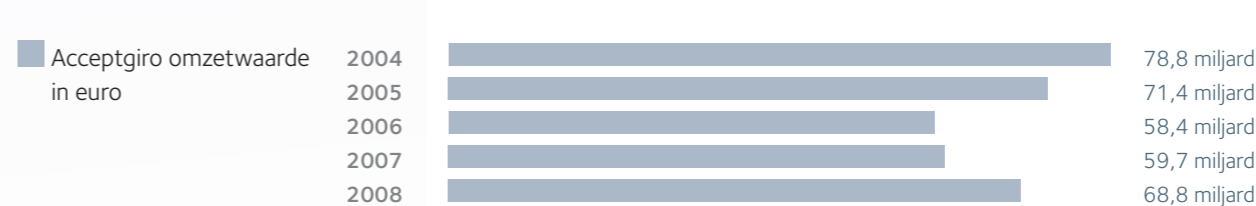

Incasso/Machtigen

Toelichting: 2004 en 2005 op basis van raming Currence

Acceptgiro

Toelichting: 2004 en 2005 op basis van raming Currence

iDEAL

Jaarverslag

Bericht van de Raad van Commissarissen

Werkwijze

De Raad van Commissarissen adviseert de Directie en houdt toezicht op haar beleid in het belang van de vennootschap en de met haar verbonden ondernemingen. De Raad van Commissarissen houdt hierbij de belangen van alle stakeholders in het oog. De Raad onderschrijft het belang van de voortgaande ontwikkeling en professionalisering van Currence en haar autonome rol in het marktmodel.

De Raad van Commissarissen kwam in 2008 vijf keer bijeen. De Raad heeft in zijn vergaderingen, net als in voorgaande jaren, bijzondere aandacht besteed aan de strategie van Currence, met name in het licht van de ontwikkelingen rond de eurobetaalruimte (SEPA). De overgang van PIN van de magneetstrip naar de meer veilige EMVchip stond daarbij centraal.

Daarnaast heeft de Raad buiten aanwezigheid van de Directie zijn eigen functioneren en dat van de directeur in 2008 beoordeeld.

In 2008 heeft Currence opnieuw haar toegevoegde waarde voor de Nederlandse betaalmarkt laten zien. Op een aantal belangrijke terreinen is veel inspanning verricht, onder meer bij het bevorderen van het elektronisch betalen, ook voor kleine bedragen, en door het bestrijden van fraude op betaalautomaten. Voor een overzicht van de werkzaamheden van Currence wordt verwezen naar het Verslag van de Directie. De Raad gaat ervan uit dat Currence ook in de toekomst deze toegevoegde waarde kan continueren. De Raad spreekt zijn waardering uit voor de wijze waarop de Directie en de medewerkers hun werkzaamheden hebben vervuld.

Jaarrekening Currence

Hierbij bieden wij de Algemene Vergadering van Aandeelhouders de jaarrekening aan van de vennootschap over het boekjaar van 1 januari 2008 tot en met 31 december 2008.

De jaarrekening is door de Directie opgemaakt en na controle door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. door ons met de Directie besproken.

Wij adviseren de Algemene Vergadering van Aandeelhouders de jaarrekening conform het voorstel van de Directie vast te stellen.

Wij stellen voor, overeenkomstig het voorstel van de Directie en op basis van de statutaire bepalingen, het resultaat exclusief deelnemingen na belasting ad € 98.000 ter beschikking te stellen aan de Vennootschap die dit resultaat zal toevoegen aan de overige reserves.

Aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders wordt daarnaast voorgesteld het door productvennootschappen uitgekeerde dividend ad € 2.459.000 toe te voegen aan de desbetreffende dividendreserves. De houders van letteraandelen F wordt gevraagd een informele kapitaalstorting van € 380.000 te doen om het operationele verlies van Currence iDEAL B.V. te dekken.

Wij verzoeken de aandeelhouders décharge te verlenen aan de Directie voor het in het jaar 2008 gevoerde bestuur en aan de Raad van Commissarissen voor het gehouden toezicht.

Amsterdam, 20 april 2009

Namens de Raad van Commissarissen,
Jaap Koning, voorzitter

Verslag van de Directie

In 2008 betaalden consumenten efficiënter. PIN was ongekend populair: steeds vaker en ook voor steeds meer kleine bedragen wordt met PIN afgerekend. Het aantal betalingen met iDEAL bleef in 2008 spectaculair toenemen. De komst van de eurobetaalruimte geeft marktpartijen meer keuzemogelijkheden: het gebruik van het voor velen vertrouwde merk PIN zal hierdoor binnen enkele jaren sterk gaan teruglopen.

Europese ontwikkelingen

In 2008 werd in de harmonisatie van het Europese betalingsverkeer een belangrijke mijlpaal bereikt. Door de introductie van de Europese overschrijving, op 28 januari 2008, werden bij het publiek de eerste resultaten zichtbaar van een jarenlange inspanning van de banken om de eurobetaalruimte (Single Euro Payments Area; SEPA) vorm te geven. In de loop van 2008 zijn steeds meer banken de Europese overschrijving actief aan hun klanten gaan aanbieden. Het gebruik ervan was eind 2008 overigens nog beperkt (circa 2% van alle overschrijvingen in het eurogebied), maar wel vond al een substantieel deel van de grensoverschrijdende overschrijvingen via het nieuwe Europese betaalproduct plaats. In de komende jaren zullen steeds meer traditionele nationale overschrijvingen worden vervangen door deze Europese variant. Een andere belangrijke en onomkeerbare stap in de harmonisatie van het Europese betalingsverkeer vindt plaats als vanaf eind 2009 de Europese incasso op de markt zal worden geïntroduceerd. Deze zal, na een overgangperiode, de huidige Incasso vervangen. Met de Europese harmonisatie van betalen, worden niet alleen schaalvoordelen bereikt, waardoor de kosten van verwerking per betaaltransactie kunnen afnemen. De eurobetaalruimte biedt ook de mogelijkheid voor het tot stand brengen van meer innovatie. Hierbij kan gedacht worden aan Europees betalen van aankopen via het internet (e-payments) en via de mobiele telefoon (m-payments). Het zal overigens geen eenvoudige opgave blijken om binnen zo'n grote groep van Europese landen, waar bovendien de ontwikkelingen van de bancaire infrastructuur en de efficiëntie van het betalingsverkeer nog sterk uiteenlopen, tot éénduidige afspraken te komen over uitgangspunten en, zo mogelijk, standaarden voor nieuwe producten. Meer voor de hand lijkt te liggen, om binnen afgesproken kaders, lokale initiatieven te laten uitgroeien tot vormen van interregionale samenwerking.

Op het terrein van kaartbetalingen was in 2008 in Europees opzicht weinig dynamiek waar te nemen. Door de Europese banken wordt voor kaartbetalingen geen uniform Europees product voorzien, maar is een kader vastgesteld, waaraan kaartmerken moeten voldoen om "SEPA-compliant" te zijn. De meeste nationale kaartmerken hebben er vooralsnog voor gekozen hun betaalmerk aan deze Europese eisen aan te passen en dit in stand te houden. Ook PIN voldoet aan deze Europese eisen. De Europese Commissie (EC) en de Europese Centrale Bank (ECB) hebben marktpartijen al eerder opgeroepen minimaal één concurrerend Europees betaalmerk op te richten naast de huidige twee gangbare internationale merken op de Europese markt. Dit om de concurrentie te bevorderen. Deze oproep leidde in 2008 niet tot een doorbraak van een nieuw Europees kaartmerk of tot integratie van bestaande merken. De blijvende onduidelijkheid over de voorwaarden waaronder onderlinge verrekening van kosten tussen banken voor kaartbetalingen – mededingingsrechtelijk gezien – mogen plaatsvinden, speelde hierbij een rol.

SEPA onomkeerbaar...

...leidt tot vergaande harmonisatie van betalen in Europa.

Juridische harmonisatie betalen in november 2009 van kracht...

...ook op huidige betaalproducten van toepassing.

Een ander belangrijk aandachtspunt was in 2008 de voorbereiding op de implementatie van de Europese Richtlijn Betalingsdiensten (Payment Services Directive; PSD). Deze zal met ingang van november 2009 in alle Europese landen van kracht worden. Hierdoor komt een geharmoniseerd juridisch raamwerk tot stand voor onder meer consumentenbescherming, markttransparantie en toegang tot de betaalmarkt voor niet-bancaire partijen. De richtlijn heeft niet alleen betrekking op Europese betaalproducten, maar is tevens op de huidige, nationale betaalproducten van toepassing. Voor de producten van Currence heeft de richtlijn vooral gevolgen voor Incasso.

In Nederland worden de voorbereidingen op SEPA gecoördineerd door de Stuurgroep SEPA NL waarin de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB), De Nederlandsche Bank (DNB) en Currence samenwerken. De afstemming met andere stakeholders vindt plaats in het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer. In dit kader heeft in 2008 de bespreking van een aantal zorgpunten op de agenda gestaan, die grotendeels naar tevredenheid van betrokkenen konden worden weggenomen.

De nationale betaalproducten

Alle betaalproducten van Currence lieten in 2008 een stijging in gebruik zien. Een dergelijke ontwikkeling heeft zich in het bestaan van Currence nog niet eerder voorgedaan. Spectaculair groeide het PINnen (met meer dan 10%) en het betalen met iDEAL (87%). Bij Incasso zette de trendmatige groei zich voort (4%), terwijl het betalen met Acceptgiro voor het eerst sinds jaren weer licht toenam. Bij Chipknip deed zich echter een verdere groeivertraging voor, nu in winkels steeds meer uitsluitend met PIN wordt betaald en ook in het parkeersegment PIN steeds vaker wordt gebruikt.

Sterke groei PINnen, vooral voor lage bedragen...

...leidt tot aanzienlijke besparingen op maatschappelijke kosten.

De sterke groei van het PINnen kwam mede tot stand doordat de publiekgerichte campagne "Klein bedrag? PINnen mag!", buitengewoon goed aansloeg. Deze kende als kern het publiek aan te sporen vaker, en vooral voor lage bedragen, de betaalpas te gebruiken. Het gehanteerde concept van communicerend participeren waarbij het kassapersoneel het publiek vraagt met PIN te betalen in plaats van contant, leidde vooral in de supermarkten tot hoge aantallen PINbetalingen. In Almere werd het publiek zelfs aangezet om in winkels het liefst alleen met PIN te betalen. Dit overigens primair om het risico op overvallen te reduceren. Andere steden toonden eveneens belangstelling voor dit concept van cash-less betalen. De importantie van deze ontwikkelingen is dat de maatschappelijke kosten van het betalingsverkeer hierdoor gunstig beïnvloed worden, omdat een (extra) PINbetaling goedkoper is dan een contante betaling. In 2008 leidde de substitutie van contant door PIN tot circa 15 miljoen euro (extra) besparingen op de maatschappelijke kosten van het betalingsverkeer, nadat zich in de jaren ervoor ook al aanzienlijke besparingen hadden voorgedaan. In totaal belopen de structurele, jaarlijks terugkerende, besparingen van het vervangen van contante betalingen door PINnen inmiddels 40 miljoen euro per jaar (ten opzichte van 2003).

Gebruik iDEAL neemt opnieuw spectaculair toe.

iDEAL is voor kopers en verkopers op het internet een schot in de roos. Na een geleidelijke start in 2005, wordt inmiddels 40% van alle aankopen op het internet in Nederland met iDEAL betaald. iDEAL is daarmee het grootste systeem in haar soort. Bijna 85% van alle webwinkeliers voert iDEAL, terwijl tweederde van alle online kopers eerder met iDEAL heeft betaald en aangeeft dit in de toekomst vaker te zullen doen. iDEAL scoort bij gebruikers met name hoog doordat er veilig, gemakkelijk en snel mee kan worden betaald. In 2008 is iDEAL aangepast aan Europese standaarden, en is hierdoor beschikbaar gekomen voor gebruik in andere landen. Ondanks de grote buitenlandse interesse, heeft dit tot op heden nog niet geleid tot een concrete toezegging voor toepassing van iDEAL elders. Het huidige financiële klimaat nodigt banken hiertoe op dit moment overigens niet uit. Ondertussen dreigt echter een ontwikkeling te ontstaan waarbij niet-bancaire partijen in Europa een steeds groter deel van deze markt naar zich toetrekken, met alle gevolgen voor de banken van dien.

iDEAL aangepast aan Europese standaarden.

Sterke stijging skimming zorgpunt....

Naast deze positieve ontwikkelingen waren er zorgen, met name ten aanzien van de gevolgen van het skimmen van betaalpassen. Hierbij worden door criminelen gegevens van de betaalpas misbruikt om geld op te nemen uit een geldautomaat ten laste van de rekening van de consument. In 2008 liep het aantal skimminggevallen sterk op tot ruim 900 waardoor enkele tienduizenden rekeninghouders getroffen werden. Door actieve en preventieve maatregelen kon een verder oplopend aantal incidenten worden voorkomen. Hoewel getroffen consumenten door hun bank schadeloos worden gesteld, kan skimming ertoe leiden dat het vertrouwen van het publiek in het elektronisch betalen wordt aangetast. In Nederland blijft dit vertrouwen hoog. Currence heeft samen met de banken en andere stakeholders in 2008 veel energie besteed aan het bestrijden van het skimmen. In dit verband heeft Currence een publiekgerichte veiligheidscampagne georganiseerd en zijn ondernemers voorgelicht over te nemen preventieve maatregelen in hun winkels. In 2009 zal Currence zich samen met de banken en andere direct betrokkenen pro actief blijven inzetten om maatregelen te blijven nemen in de strijd tegen skimming. In dit verband is het Openbaar Ministerie verzocht meer opsporings- en vervolgingscapaciteit in te zetten.

...ondanks groot aantal preventieve maatregelen.

Invoering EMVchip op betaalpas beperkt skimming door hoger veiligheidsniveau.

Skimming wordt bemoeilijkt door de magneetstrip op de betaalpas te vervangen door de EMVchip. Deze brengt een hoger veiligheidsniveau met zich mee. De voorbereidingen hiertoe zijn al enkele jaren geleden ingezet en hebben inmiddels prioriteit bij alle betrokkenen. In Europees verband is afgesproken het chipgebruik uiterlijk met ingang van 2011 in te voeren. De voorbereiding hierop is een langdurige en complexe aangelegenheid, omdat alle betaalpassen en betaalautomaten moeten worden vervangen. Daarnaast moet de daarbij te gebruiken software in de gehele betaalketen vooraf uitgebreid worden getest. In 2011 zal het betalen met de chip in de Nederlandse winkels echter gemeengoed zijn. Goede onderlinge samenwerking tussen alle betrokken partijen en een goede regievoering zijn belangrijke voorwaarden om een succesvolle invoering van EMV te waarborgen.

Aantal banken kiest niet voor PIN op de chip van de betaalpas, maar prefereert ander merk...

...waardoor toekomstig gebruik PIN zal teruglopen.

In lijn met deze ontwikkelingen heeft Currence in 2008 de regelgeving van PIN aangepast aan de internationale EMVchip eisen. Hierdoor heeft Currence voor iedere schakel in de betaalketen van PIN helder gemaakt waaraan voldaan moet worden om een succesvolle implementatie van EMV voor PIN (PIN uit Chip; PuC) te realiseren. De eurobetaalruimte biedt de banken de mogelijkheid te kiezen uit meerdere (internationale) betaalmerken naast PIN. Daarom heeft Currence haar licentiehouders PIN eind 2008 gevraagd of zij voornemens zijn bovenvermelde regelgeving te implementeren en daarmee na 2010 PIN uit Chip aan hun klanten aan te bieden. Enkele grote kaartuitgevende licentiehouders hebben daarop – ieder voor zich – Currence laten weten PIN niet op de chip van de betaalpas te zullen plaatsen. Zij kiezen er om strategische redenen voor alleen een internationaal merk op de chip te zetten. PIN wordt hierbij nog wel gehandhaafd op de magneetstrip van de pas, maar het gebruik hiervan is straks op de meeste automaten niet langer toegestaan. Het gebruik van het vertrouwde merk PIN zal daarmee na 2010 sterk gaan teruglopen. In welke mate dit het geval is, kon bij het afsluiten van dit verslag nog niet worden vastgesteld omdat op dat moment nog niet alle licentiehouders hadden besloten in de toekomst al dan niet PIN te blijven gebruiken.

Tot nu toe is het elektronisch betalen in winkels en betalen met PIN grotendeels synoniem. Met de mogelijke uitfasering van PIN – en op termijn de uitfasering van alle nationale producten – vervalt echter niet de noodzakelijke samenwerking tussen betrokken marktpartijen en de noodzakelijke regierol om de betaalketen goed te laten werken. Daarbij komt dat, mede door de vele keuzemogelijkheden binnen SEPA, het elektronisch betalen zich straks in een aanzienlijk complexere omgeving zal afspelen. Currence kan hier haar kennis en ervaring goed inzetten om dit betalingsverkeer ordelijk en soepel te laten blijven verlopen, zij het dat haar rol in het marktmodel hierdoor wel verandert.

Resultaten

De geconsolideerde jaarrekening van Currence omvat de financiële gegevens van Currence Holding B.V. en haar groepsmaatschappijen. Currence heeft een beperkte winstdoelstelling, die gericht is op continuïteit en die zich beweegt binnen de mededingingsrechtelijke kaders. In het verslagjaar behaalde Currence een netto resultaat van 2,442 miljoen euro. Het geconsolideerde balanstotaal kwam uit op 37,380 miljoen euro en het eigen vermogen bedroeg ultimo 2008 30,774 miljoen euro.

Amsterdam, 20 april 2009

Piet M. Mallekoote
Algemeen Directeur

De producten van Currence

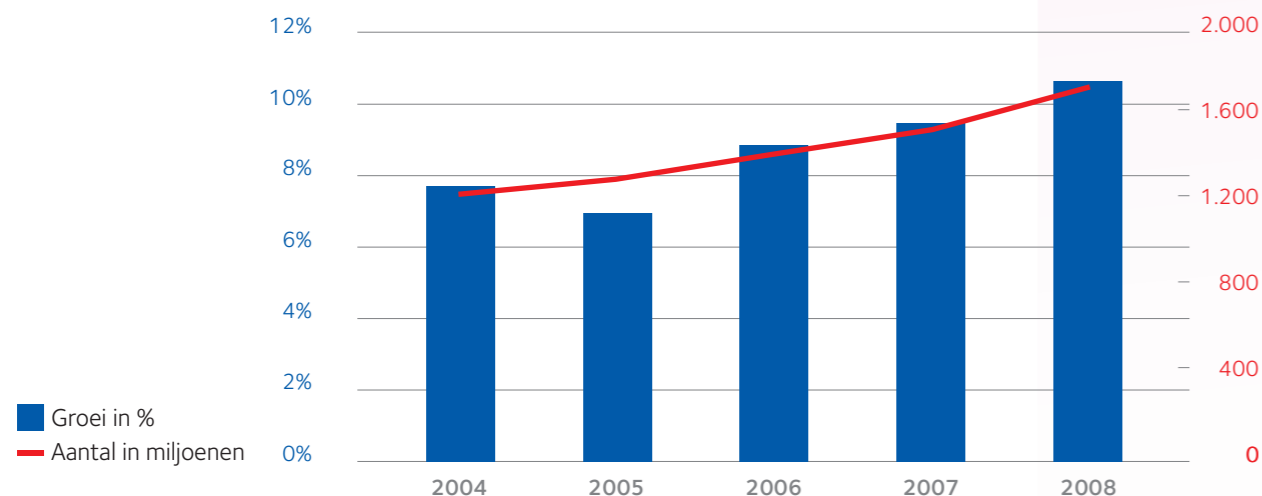
PINnen met 1,75 miljard transacties op record-niveau...

PIN

PIN en de markt

In 2008 steeg het aantal PINbetalingen met 10,6% tot 1,75 miljard (2007: 9,5%; grafiek 1). Dit is de sterkste toename sinds 2002. Circa 80% van de groei kwam tot stand doordat consumenten meer gingen PINnen in supermarkten, in non-food detailhandelszaken (waaronder drogisterijen) en in de benzinebranche. Ook in de meeste andere branches wordt steeds vaker met PIN betaald (grafiek 2). In 2008 konden consumenten op steeds meer verkooppunten elektronisch betalen. Dit aantal steeg met 12.000 (6,4%) tot bijna 200.000.

Grafiek 1
PINbetalingen

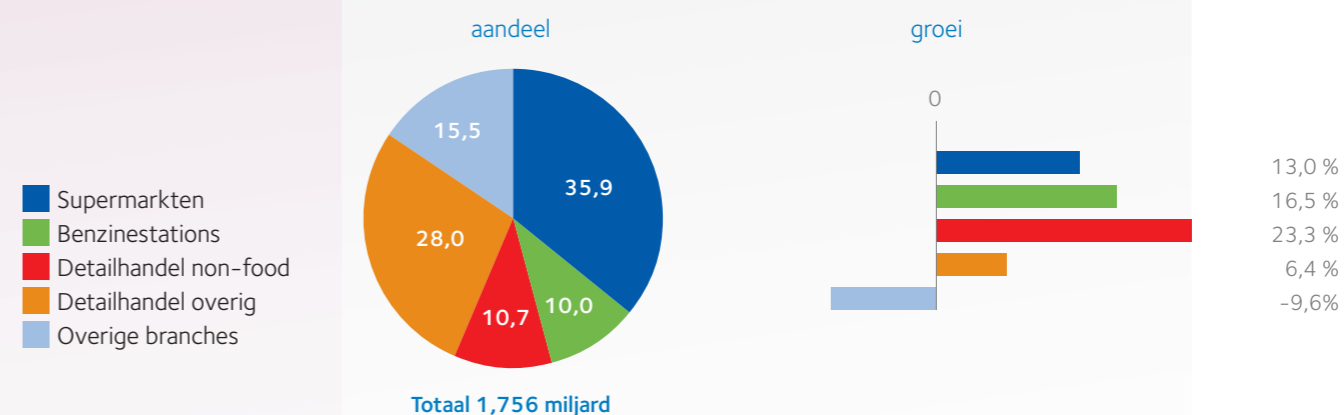
...mede door campagne "Klein bedrag? PINnen mag!".

De forse groei van het PINnen is mede tot stand gekomen door de campagne "Klein bedrag? PINnen mag!". Deze in 2007 gestarte campagne heeft als oogmerk het veranderen van het betaalgedrag van de consument, opdat deze ook voor het afrekenen van kleine bedragen PIN verkiest boven contant. In het algemeen zijn voor een ondernemer de kosten voor een (extra) PINbetaling lager dan die voor een contante betaling, terwijl in het toonbankverkeer ongeveer 70% van alle transacties een waarde heeft beneden 20 euro. Deze worden nog grotendeels contant afgerekend. Achtergrond van de campagne is dat er voor de ondernemer veel te winnen valt door contante transacties te vervangen door PINbetalingen. Bovengenoemde wijziging in het betaalgedrag van de consument is hiervoor van doorslaggevende betekenis. Daarnaast is voor ondernemers een belangrijk voordeel dat minder contant geld in de kassa het risico op overvallen vermindert.

Grafiek 2

Herkomst PINbetalingen

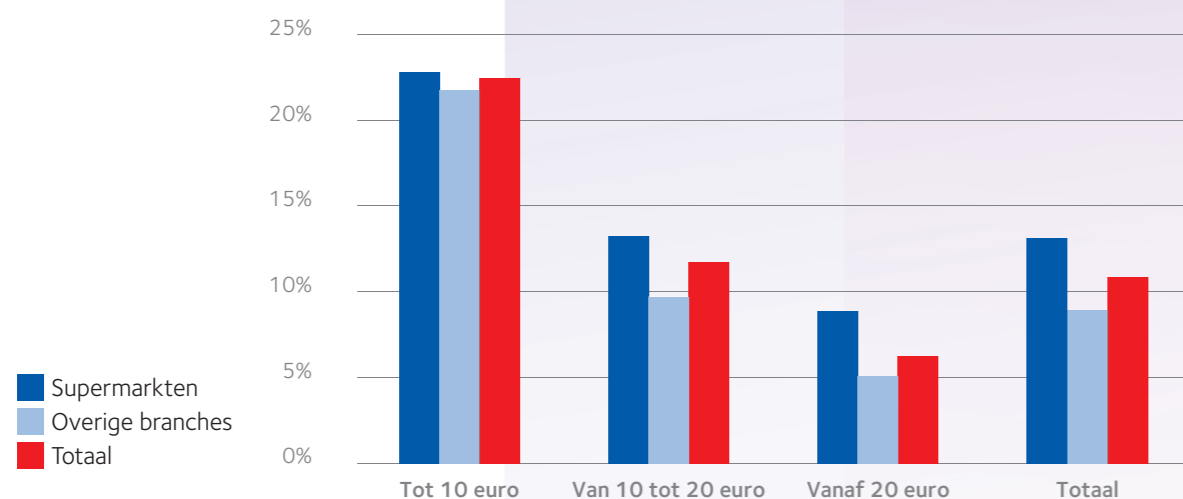
2008; groei per branche ten opzichte van 2007 en aandeel per branche in procenten

Forse stijging PIN-betalingen beneden 20 euro...

Nadat in de eerste helft van 2008 op regionaal niveau ruim 50.000 ondernemers uit het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) waren uitgenodigd hun voorkeur voor het betalen met PIN boven contant aan het winkelend publiek kenbaar te maken, is in september een grootschalige campagne bij de supermarkten gestart. Hierbij werkte Currence nauw samen met het Centraal Bureau voor Levensmiddelen (CBL) en de Stichting Bevorderen Efficiënt Betalen, waarin banken en koepels van toonbankinstellingen gezamenlijk streven naar het bevorderen van efficiënt en veilig toonbankbetalingsverkeer. Uniek was dat alle supermarkten aan deze campagne meewerkten. Zij betrokken het kassapersoneel actief bij het stimuleren van het PINnen. Mede hierdoor is het aantal PINbetalingen in de supermarkten met 13% toegenomen met daarbinnen een forse stijging van het aantal transacties beneden 20 euro (grafiek 3). Het in 2007 beschikbaar gekomen nieuwe promotiemateriaal voor de campagne (van raamstickers tot winkelwagenmuntjes) vond in 2008 gretig aftrek bij veel ondernemers in alle branches. In totaal zijn in het verslagjaar meer dan 470.000 promotieartikelen aan PINacceptanten ter beschikking gesteld voor communicatiedoeleinden in de winkel. Daarnaast zijn bijna twee miljoen "Klein bedrag" winkelwagenmuntjes verspreid.

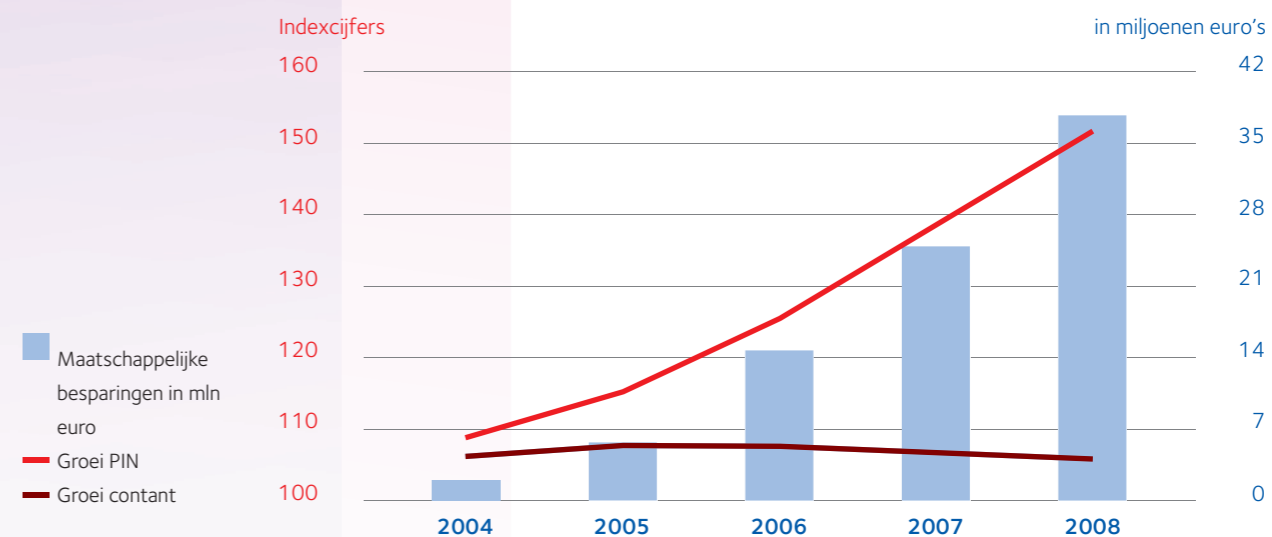
Grafiek 3
PINbetalingen naar bedrag
2008; groei in procenten ten opzichte van 2007

...door lagere kosten PIN dan contant.

Naast kosten die ondernemers maken voor het betalingsverkeer worden door andere partijen in de betaalketen kosten gemaakt. Een analyse van deze maatschappelijke kosten laat zien dat een extra contante transactie ongeveer 0,10 euro duurder is dan een PINbetaling (0,27 versus 0,17 euro). Hoewel zich in individuele situaties verschillen tussen deze kosten kunnen voordoen, bestaat er in het algemeen vanuit maatschappelijk opzicht gezien geen rationele overweging consumenten die met PIN (met name voor lage bedragen) willen betalen een tarief in rekening te brengen. Een uitzondering hierop vormen mogelijk ondernemers met veel verkopen van artikelen met lage bedragen. Hierbij dekt de marge niet of nauwelijks de kosten van een PINbetaling en zijn de kosten van een contante betaling deels impliciet in de arbeidstijd van de ondernemer verdisconteerd (bijvoorbeeld kioskverkopen). In 2007 vroeg 20% van de ondernemers in het MKB-segment nog een tarief voor een PINbetaling beneden 10 euro (circa 25 eurocent per betaling). Onderzoek van De Nederlandsche Bank (DNB) heeft aangetoond dat ondernemers die de tariefbordjes afschaften het aantal PINbetalingen met gemiddeld 8% zagen toenemen. Bovengenoemde campagne heeft er mede toe geleid dat het aantal tariefbordjes is gedaald. In 2009 zal Currence de effecten van de campagne op het afschaffen van deze bordjes onderzoeken.

Grafiek 4
Maatschappelijke besparingen en betalen met PIN en contant
Indexcijfers (2003 = 100)

Voortgaande substitutie contant door PIN leidt tot...

...forse reductie maatschappelijke kosten van 40 miljoen euro per jaar.

Evenals in voorgaande jaren, nam het aantal PINbetalingen in 2008 sterker toe dan het totaal aantal toonbankbetalingen. Het aantal contante betalingen daalde daarbij verder, maar blijft nog altijd aanzienlijk, met name voor lage bedragen en ligt nog altijd boven het niveau van 2003 (zie donkerrode lijn in grafiek 4). Het afgelopen jaar zijn door het publiek in vergelijking met vorig jaar ongeveer 140 miljoen contante transacties extra gesubstitueerd door PINtransacties (8%-punt van de totale groei van 10,6%). De maatschappelijke kosten van het betalingsverkeer zijn hierdoor in 2008 met circa 15 miljoen euro beperkt ten opzichte van 2007. Gecumuleerd – en jaarlijks terugkerend – zijn de afgelopen vijf jaren in totaal circa 375 miljoen extra PINbetalingen tot stand gekomen ter vervanging van contante betalingen (circa 20% van het huidige aantal PINbetalingen). Ten opzichte van 2003 leidde dit in 2008 tot een reductie van de maatschappelijke kosten van in totaal 40 miljoen euro (grafiek 4). Opgeteld over deze vijf jaar beliepen de totale maatschappelijke besparingen circa 85 miljoen euro, waarvan ongeveer de helft ten goede is gekomen aan de toonbankinstellingen. Geconstateerd kan worden dat in 2008 een substantiële bijdrage aan een efficiënter betalingsverkeer is gerealiseerd, daarbij de trend van besparingen op maatschappelijke kosten van de afgelopen jaren versterkend.

Participerend Communiceren

Het afgelopen jaar was de publiekcommunicatie rond het stimuleren van PINNen gebaseerd op samenwerking met groepen van toonbankinstellingen, die net als Currence en de banken het PINNen van alle bedragen, vooral onder 20 euro, willen bevorderen. Deze wijze van samenwerking wordt wel participierend communiceren genoemd.

In het verleden was het gebruikelijk dat winkeliers hun klanten via 'bordjes' op de toonbank een tarief in rekening brachten voor het PINNen van relatief lage aankoopbedragen. Dit leidde

bij het publiek tot de onjuiste veronderstelling dat het PINNen van kleine bedragen overal ongewenst zou zijn. Om deze misvatting om te buigen is de strategie van het participierend communiceren ontwikkeld, waarbij wordt gecommuniceerd via de winkelier-klantrelatie. De boodschap van de winkelier is daarbij dezelfde als die van Currence, namelijk "Klein bedrag? PINNen mag!". In de relatie tussen winkelier en klant is het de winkelier die zijn klant vraagt te PINNen. Dit concept wijkt daarmee af van de in voorgaande jaren gebruikte communicatiestrategie, waarbij de focus van de communicatie uitsluitend was gericht op de relatie tussen het merk PIN en het publiek. In de praktijk is deze strategiewijziging uiterst succesvol gebleken.

Regelgeving en certificering

De regelgeving van Currence stelt eisen aan de minimale beschikbaarheid van de PINbetaalketen. In 2008 hebben zich daarin meerdere – qua duur – grotere en kleinere incidenten voorgedaan, die de beschikbaarheid van het PINNen in winkels hebben aangetast. De verstoringen deden zich in verschillende schakels van de betaalketen voor: in de datacommunicatie-infrastructuur, in de processorsystemen en bij het vervangen van bestaande betaalautomaten door nieuwe (EMV-geschikte) automaten. Een aantal ondernemers heeft hiervan (ernstige) hinder ondervonden. Vooral bij de laatste categorie verstoringen bleek er een verband te zijn met het onvoldoende testen van nieuwe software door leveranciers. In overleg met betrokken partijen heeft Currence in de regelgeving de eisen hieromtrent aangescherpt. Omdat bleek dat bij verstoringen in een aantal gevallen de desbetreffende communicatieafspraken die partijen in het verleden met elkaar hadden gemaakt onvoldoende functioneerden, heeft Currence een aanscherping van de procedures en naleving daarvan gerealiseerd. Voorts is een escalatieteam ingesteld om in geval van calamiteiten snel tot gerichte oplossingen te komen. In dit kader heeft Currence besloten in 2009 een (geautomatiseerd) meldsysteem voor storingen in te richten. Hierdoor verwacht Currence marktpartijen beter te kunnen informeren over zich

Verstoringen in de betaalketen...

...leiden tot aanscherping regelgeving en inrichting escalatieteam ...

...maar infrastructuur blijft zeer stabiel.

Aantal marktpartijen PIN met zes toegenomen en...

...vijf nieuwe typen EMVchip betaalautomaten gecertificeerd.

voordoende storingen in de betaalketen, waardoor problemen gerichter en sneller kunnen worden opgelost. Overigens is vastgesteld dat de onderliggende infrastructuur van de PINbetaalketen zeer stabiel is en dat de storingen die zich hebben voorgedaan zijn toe te schrijven aan externe incidenten. Over het gehele jaar gemeten is ruimschoots aan de geldende hoge beschikbaarheidnormen voldaan.

De introductie van nieuwe regelgeving in het verslagjaar was beperkt. De veiligheidseisen voor betaalautomaten zijn aangepast aan de gewijzigde (strengere) internationale eisen. Voorts is in de regelgeving opgenomen dat voor het verrichten van PINbetalingen met ingang van 2011 de implementatie van de EMVchiptechnologie als voorwaarde geldt.

Eind 2008 waren 30 licentiehouders voor PIN geregistreerd (2007: 29; tabel 1), terwijl 53 bedrijven als certificaathouder ondersteunende diensten in het PINverkeer verzorgden. Vier datacommunicatieleveranciers traden als certificaathouder toe, met in totaal zes (gecertificeerde) netwerken, waarover PINverkeer getransporteerd mag worden. In totaal bestaan er nu 36 gecertificeerde netwerken, waarvan de meeste het TCP/IP-protocol ondersteunen. Het aantal typen EMV-geschikte betaalautomaten steeg met vijf tot 18. Op de website van Currence (www.currence.nl) is een actueel overzicht opgenomen van alle gecertificeerde licentie- en certificaathouders, betaalautomaten en datacommunicatienetwerken.

Tabel 1

Gecertificeerde instellingen, apparatuur en infrastructuur voor PIN

Categorie	2007	2008	waarvan in 2008 toegetreden
Licentiehouders PIN	29	30	1
Certificaathouders PIN	48	53	5
			waarvan in 2008 gecertificeerd
Type betaalautomaten	50	54	5
- waarvan EMV	13	18	5
Hercertificering	1	2	-
Hercertificering voor deelcertificeringen ¹	22	17	-
Datacommunicatienetwerken	30	36	6

¹ Dit betreft hercertificering van securitysoftware of securityhardware van bestaande automaten.

Fraudepreventie

Fraude met bankpassen is een wereldwijd probleem, waaraan ook Nederland niet ontkomt. Kern van fraude is dat van onrechtmatig verkregen gegevens misbruik wordt gemaakt, waardoor anderen financiële schade lijden. Fraude kan verschillende bronnen hebben. Een in Nederland recent snel groeiende vorm van fraude is het zogenaamde skimmen. Hierbij kopieert een crimineel de magneetstripgegevens van de bankpas van de kaarthouder, bij gebruik van de pas op een geld- of betaalautomaat. Als de crimineel tevens de bijbehorende pincode weet te bemachtigen (veelal met behulp van een microcamera) kunnen deze gegevens worden gebruikt om bij een geldautomaat contant geld op te nemen van de rekening van de kaarthouder.

Zorgen door fors gestegen fraude door skimming.

In het verslagjaar is skimming fors toegenomen. Het aantal geslaagde skimmingaanvallen op geld- en betaalautomaten beliep ruim 900 waardoor enkele tienduizenden rekeninghouders werden getroffen en waarmee een bedrag gemoeid was van ruim 31 miljoen euro. Hoewel dit bedrag in absolute bedragen aanzienlijk en hoger is dan in voorgaande jaren, is het in verhouding tot de totale omzet in het elektronische betalingsverkeer vooralsnog gering. Ook blijft de omvang beneden het niveau van dat in andere landen die hierover gegevens hebben gepubliceerd. Het opstellen van nationale en internationale fraudestatistieken staat overigens nog in de kinderschoenen, waardoor de onderlinge vergelijkbaarheid wordt bemoeilijkt. Uit de door Currence verzamelde gegevens blijkt dat fraude met betaalkaarten in het Verenigd Koninkrijk drie keer zo hoog is en in Frankrijk twee keer zo hoog is als in ons land (grafiek 5). Het gaat hierbij om het totaal van fraude met debet- en creditkaarten. In deze landen wordt de fraude voor een belangrijk deel veroorzaakt door gegevensdiefstal van op internet uitgewisselde kaartgegevens. In Spanje ligt het niveau van de fraude de laatste jaren ongeveer op hetzelfde niveau als dat in Nederland. Naast de financiële schade, waarvoor banken de getroffen consumenten compenseren, kan skimmingfraude belangrijk nadelige gevolgen hebben voor het vertrouwen van het publiek in het elektronisch betalen. Hierdoor kunnen vormen van een minder efficiënt betalen gaan ontstaan, met alle gevolgen van dien. Tot nu toe blijft het vertrouwen in het Nederlandse elektronische betalingsverkeer groot, zij het dat veel (lokale) publiciteit rond skimmingincidenten in een aantal gevallen een tijdelijke lichte teruggang van dit vertrouwen teweegbracht. Ondernemers waarbij skimming heeft plaatsgevonden, lopen in dit soort situaties een risico op imagoschade met een mogelijke omzetzijging als resultaat.

Fraude in andere landen fors hoger.

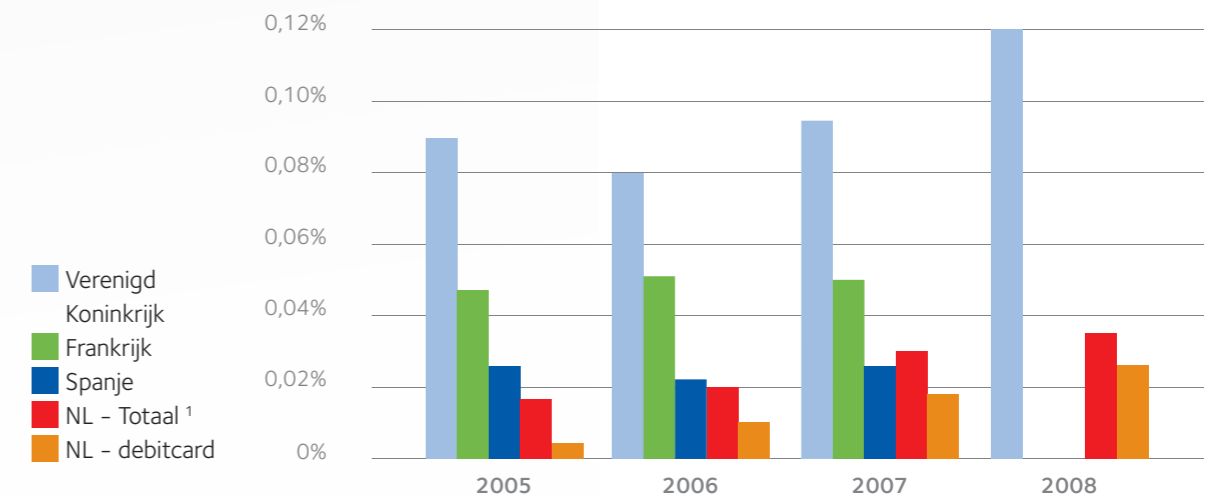
Preventieve maatregelen beperken skimming-fraude...

In 2008 deed skimmingfraude zich zowel voor op geld- als op betaalautomaten, waarbij betaalautomaten de meeste aanvallen van criminelen te verduren kregen. Currence heeft in nauwe samenwerking met de banken, de betrokken leveranciers van betaalautomaten en met getroffen ondernemers direct preventieve maatregelen genomen, en bestaande maatregelen geïntensiveerd, om verdere skimmingfraude te voorkomen. Zo was in 2007 reeds besloten een fraudegevoelig type betaalautomaat vervroegd, dat wil zeggen voor het aflopen van de geldigheidstermijn van het veiligheidscertificaat, door ondernemers te laten vervangen. Deze vervanging werd in 2008 grotendeels voltooid. In de tussenliggende periode waren deze automaten door een gezamenlijke actie van Currence en de banken verzegeld. Hierdoor is verdere fraude voorkomen. Ook voor een ander type automaat is in 2008 tot verzegeling besloten.

Grafiek 5

Fraude met betaalpassen

In procenten van de betaalpasomzet

¹ Alle landen, ook 'NL - Totaal', zijn inclusief fraude met creditcards.

Bron: European Card Review en diverse overige bronnen.

Met het Dobermann affiche en de "PINNen. Hou je hoofd erbij." campagne richtte Currence zich in haar voorlichting over fraudepreventie op winkeliers en het publiek.

...echter criminelen passen steeds geavanceerdere technieken toe.

Publiek en ondernemers dragen actief bij aan fraudepreventie.

Zorgen baarden in 2008 vooral het skimmen op onbemande (buiten de winkelomgeving geplaatste) betaalautomaten. In nauwe samenwerking met en door de exploitant zijn doelgerichte preventieve maatregelen ontwikkeld, waarbij de skimmingfraude uiteindelijk (tijdelijk) sterk kon worden beperkt. Het blijkt echter dat criminelen zich niet uit het veld laten slaan.

Door steeds slimmere en geavanceerdere technieken toe te passen ontstaat er een continue wedloop tegen de eveneens steeds ingenieuzer wordende preventieve maatregelen. Deze zoekt Currence in overleg met de banken en ondernemers overigens niet steeds uitsluitend in technische oplossingen. In dit kader heeft Currence alle ondernemers met een betaalautomaat onder meer geadviseerd (minimaal) dagelijks de betaalautomaat te controleren op echtheid en mogelijke afwijkingen. In dit kader is de boodschap uitgedragen de betaalautomaat als onderdeel van de kassa te beschouwen en deze ook zo te beschermen. Naar aanleiding hiervan heeft een groot aantal ondernemers eigen initiatieven genomen om de automaat aan de buitenzijde extra te beveiligen. Ook consumenten kunnen door oplettendheid en veilig omgaan met de pincode skimmingfraude in belangrijke mate beperken door het intoetsen van de pincode met de hand af te schermen. Om consumenten hiervan meer bewust te maken is in het najaar de veiligheids campagne "PINNen. Hou je hoofd erbij" georganiseerd. Deze kreeg veel publiciteit. Voorts is in de loop van 2008 een samenwerkingsverband opgezet met banken en andere aanbieders van (voornamelijk internationale) betaalproducten om kennis en ervaringen uit te wisselen om zo gezamenlijk tot nog effectievere maatregelen te komen.

Bovenvermelde maatregelen heeft een fors aantal skimminggevallen weten te voorkomen. Door de voortdurende wedloop met criminelen, blijft er evenwel sprake van een kwetsbare situatie. De banken en Currence zetten zich zoveel mogelijk in om hieraan zo spoedig mogelijk een einde te maken. Door de magneetstrip te vervangen door de EMVchip wordt een aanzienlijk hoger veiligheidsniveau bereikt, waardoor fraude wordt bemoeilijkt. Banken streven ernaar

Vervanging magneetstrip door EMVchip bemoeilijkt fraude.

Betalen met EMVchip uiterlijk begin 2011 van start.

EMV-invoering heeft prioriteit.

deze (omvangrijke en ingrijpende) vervanging zo spoedig mogelijk af te ronden (zie volgende paragraaf). Ook zal geïnvesteerd worden in effectievere detectiemethoden, waardoor skimming eerder kan worden ontdekt en hierdoor sterk kan worden beperkt. Verder is bij het Openbaar Ministerie aangedrongen op meer opsporings- en vervolgingscapaciteit.

Hoewel de genomen maatregelen een fors aantal skimminggevallen heeft weten te voorkomen, blijft er sprake van een kwetsbare situatie. In dit kader heeft Currence in haar regelgeving de verplichting opgenomen het gebruik van de magneetstrip voor PINbetalingen met ingang van 2011 te vervangen door de EMVchip. Hierdoor wordt een hoger veiligheidsniveau bereikt, waardoor fraude wordt bemoeilijkt. Tot die tijd blijft Currence het voorkomen en bestrijden van skimming een hoge prioriteit geven. Bij het Openbaar Ministerie is aangedrongen op meer opsporings- en vervolgingscapaciteit, hetgeen inmiddels is toegezegd.

Van magneetstrip naar chip: een veiliger betalingsverkeer

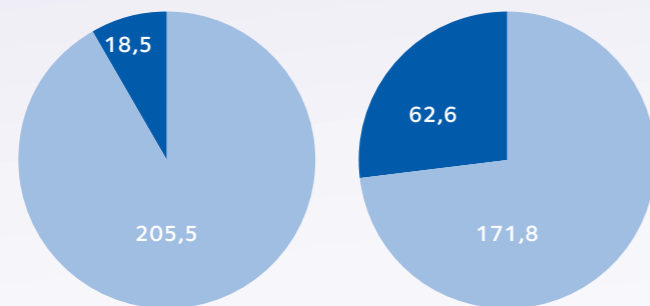
EMV is een acroniem van de internationale standaard voor chiptechnologie op de bankpas. In Europees verband hebben de banken met elkaar afgesproken uiterlijk begin 2011 over te schakelen op het gebruik van deze standaard bij transacties op betaal- en geldautomaten. Naast deze Europese afspraak is het uit oogpunt van een veilig betalingsverkeer in Nederland van groot belang snel tot de introductie van EMV over te gaan. Hieraan wordt hard gewerkt. De in het verslagjaar gewijzigde regelgeving terzake, verplicht alle partijen in de PINbetaalketen met ingang van 2011 PINbetalingen via de EMVchip (PuC) af te wikkelen.

Om de EMVchip in het elektronische betalingsverkeer te kunnen gebruiken moeten eerst alle bankpassen (en creditcards) en betaal- (en geld)automaten met de nieuwe techniek zijn uitgerust. Alle geldautomaten zijn inmiddels voorbereid op deze technologie, terwijl de banken alle bankpassen voor 2011 zullen hebben vervangen door van EMVchiptechnologie voorziene passen. Per 2011 zullen echter nog niet alle betaalautomaten technisch geschikt zijn om een betaling met de chip op de bankpas tot stand te kunnen brengen, maar wel het overgrote deel. Dit hangt samen met de geldigheidstermijn van het veiligheidscertificaat voor de huidige betaalautomaten, die in het verleden mede is gebaseerd op een minimale afschrijving van de automaat in vijf jaar. De laatste certificaten voor magneetstripautomaten lopen eind 2013 af. Het vervangingstraject voorziet erin dat eind 2010 circa 85% van het betaalautomatenpark voor EMV geschikt is. Dit is dan ook het moment om EMV op de betaalautomaat "aan te zetten", waarbij het, afhankelijk van de projectvoortgang, niet is uitgesloten EMV op bepaalde locaties eerder te activeren. Het grootste fraudebeperkende effect treedt op indien de magneetstrip in het Nederlandse betalingsverkeer in het geheel niet langer nodig is. De overgangperiode, nadat EMV in 2011 in gebruik is, moet daarom zo kort mogelijk zijn. Positief in dit verband is dat de gezamenlijke toonbankinstellingen en de banken met elkaar in gesprek zijn om de na 2010 resterende magneetstripautomaten versneld uit te faseren. Aan het einde van het verslagjaar was 27% van de betaalautomaten geschikt om EMVbetaaltransacties te kunnen verrichten. Eind 2008 hadden banken ongeveer een derde van hun (debet) betaalpassen vervangen door EMVpassen, waarvan een deel was uitgerust met PIN op de Chip (grafiek 6).

Grafiek 6
Voorbereiding EMV in Nederland
 Jaarultimo's

Betaalautomaten
 in duizenden

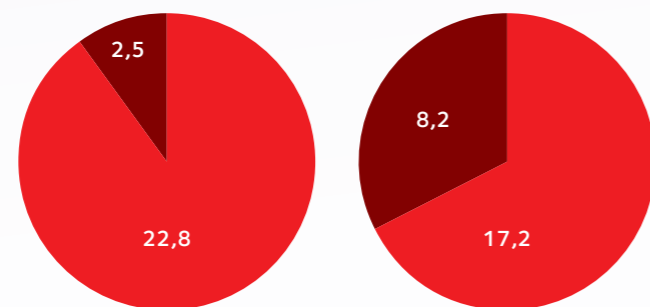
2007 224,0 **2008** 234,4

■ Niet EMVautomaten
 ■ EMVautomaten

Betaalpassen
 in miljoenen

2007 25,3 **2008** 25,4

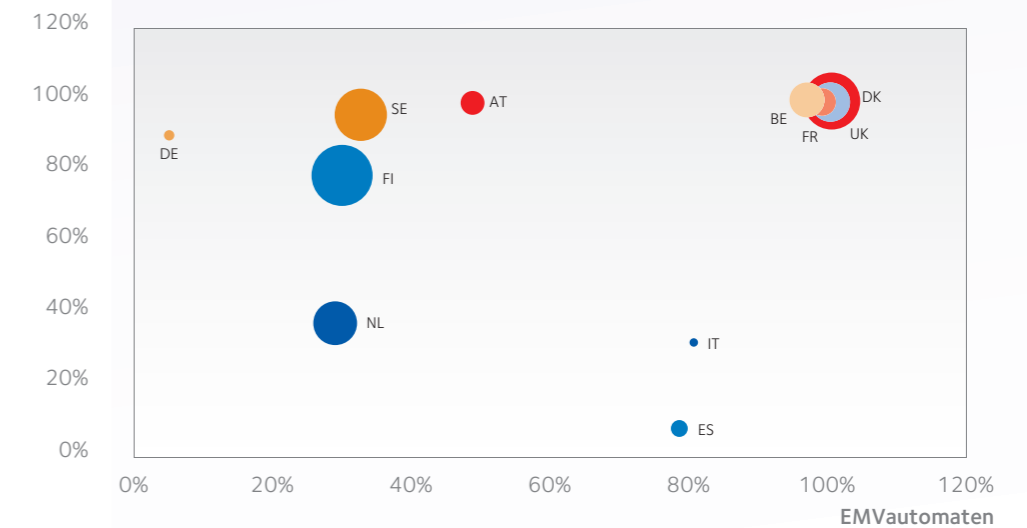
■ Niet EMVbetaalpassen
 ■ EMVbetaalpassen

Bron betaalpassen: ECB Statistical Datawarehouse.

In de meeste Europese landen is de uitrol van EMV verder gevorderd dan in Nederland en daar reeds grotendeels in gebruik. In België, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk en Denemarken is de overschakeling op gebruik van de chip al geheel voltooid (grafiek 7). Dit leidt er mede toe dat criminelen die uit zijn op skimming, hun werkgebied zoeken in Nederland. Een oorzaak van de langere voorbereidingstijd in Nederland is dat bij de introductie van PIN is gekozen voor een destijds zeer veilige opzet met pincodes en online autorisatie van alle transacties. Dergelijke waarborgen waren in het buitenland niet overal aanwezig, zodat een overschakeling naar de beter beveiligde EMVinfrastructuur daar eerder prioriteit kreeg. In sommige delen van de wereld buiten Europa, in het bijzonder de Verenigde Staten, zijn nog geen plannen voor de invoering van de EMVtechnologie. Zolang banken hun pashouders de mogelijkheid bieden om zonder aanvullende handelingen in deze landen met hun pas te betalen, blijft er een risico op misbruik als gevolg van skimming bestaan, waarbij frauduleuze geldopnames zich in landen zonder EMV zullen concentreren.

Grafiek 7
EMV in Europa
 Ultimo 2008

EMVbetaalpassen

Toelichting: bolgrootte betreft het aantal betaalpastransacties per inwoner.

Bronnen: EPC en ECB Statistical Datawarehouse.

SEPA maakt keuze voor andere betaalmerken mogelijk.

Zoals hiervoor reeds is vermeld heeft Currence in het verslagjaar de regelgeving voor PIN aangepast aan de verplichte introductie van EMV met ingang van 2011. Currence kent een licentiemodel, hetgeen betekent dat banken hun PINovereenkomst kunnen opzeggen. In plaats daarvan kunnen zij kiezen voor een ander, internationaal, merk voor het aanbieden van elektronisch betalingsverkeer op de bancaire eindmarkt. Vanuit het oogpunt van (zelf-) regulering bestaat hier echter geen enkele noodzaak toe, omdat PIN aan alle Europese eisen voldoet. Met de huidige bankpas kan – via het veelal tevens op de pas gevoerde merk Maestro – in het buitenland betaald worden en geld worden opgenomen. Met PIN uit Chip verandert deze situatie niet. Banken die er vanuit strategische overwegingen voor kiezen een ander merk dan PIN te gaan voeren zijn niet langer gehouden aan de regelgeving van PIN, omdat zij hun PINlicentie zullen opzeggen. Op de passen van deze banken zal dan uitsluitend een internationaal merk op de EMVchip worden gevoerd en zal het merk PIN gedurende de overgangsfase nog op de pas via de magneetstrip beschikbaar zijn. Welke keuze banken ook maken, vanuit het oogpunt van veiligheid van het betalingsverkeer is het van groot belang snel tot de introductie van EMV over te gaan. Hieraan wordt – zoals hierboven vermeld – momenteel hard gewerkt.

Aantal banken kiest niet voor PIN op de chip maar voor ander merk.

Na de introductie van de nieuwe regelgeving hebben enkele (groot)banken (ieder voor zich) Currence laten weten de EMVregelgeving voor PIN niet te zullen implementeren en hun PINlicentie met ingang van 2011 op te zeggen. Zij zullen hun betaalpas voorzien van (uitsluitend) één internationaal betaalmerk op de EMVchip, waarmee zowel in Nederland als in andere landen betaald kan worden. Zolang er nog magneetstripautomaten zijn, behouden deze banken de mogelijkheid hun klanten via de magneetstrip te laten betalen. Zoals hiervoor aangegeven duurt dit in Nederland tot uiterlijk 2013. Daarna kan met PIN uitsluitend nog betaald worden via de EMVchip, hetgeen alleen mogelijk is als een aantal licentiehouders PIN op de chip gaat voeren. Momenteel is dat nog onduidelijk, omdat nog niet alle banken de besluitvorming hierover hebben afgerond. Bij de thans voorgenomen strategie van banken die niet voor PIN hebben gekozen worden twee wijzigingen tegelijk doorgevoerd, namelijk een technische migratie naar het (daadwerkelijk) betalen via EMV en een product- en juridische migratie naar een ander betaalmerk (met zijn eigen regelgeving en afspraken). Hiervoor zullen de meeste ondernemers een nieuwe acceptatieovereenkomst met hun bank moeten afsluiten, waardoor de feitelijke migratie naar EMV mede wordt beïnvloed door het doorlooptempo van deze administratieve handelingen en mogelijk andere door te voeren wijzigingen. Door deze combinatie van wijzigingen wordt de complexiteit van dit veranderproces vergroot en kan de tijdigheid en de beheersbaarheid van de migratie in het gedrang komen. Een goede regie over deze veranderingen waarbij alle spelers zijn betrokken, zou deze tijdigheid en beheersbaarheid kunnen waarborgen.

Migratie naar EMV complexe operatie...

...die goede regie vereist.

Europese ontwikkelingen op de markt van kaartbetalingen

De European Payments Council (EPC), het beleidsbepalende en besluitvormende orgaan van de Europese banken, heeft in 2006 een kader voor kaartbetalingen geformuleerd, het zogenoemde SEPA Cards Framework (SCF). Dit kader geeft onder meer de voorwaarden aan

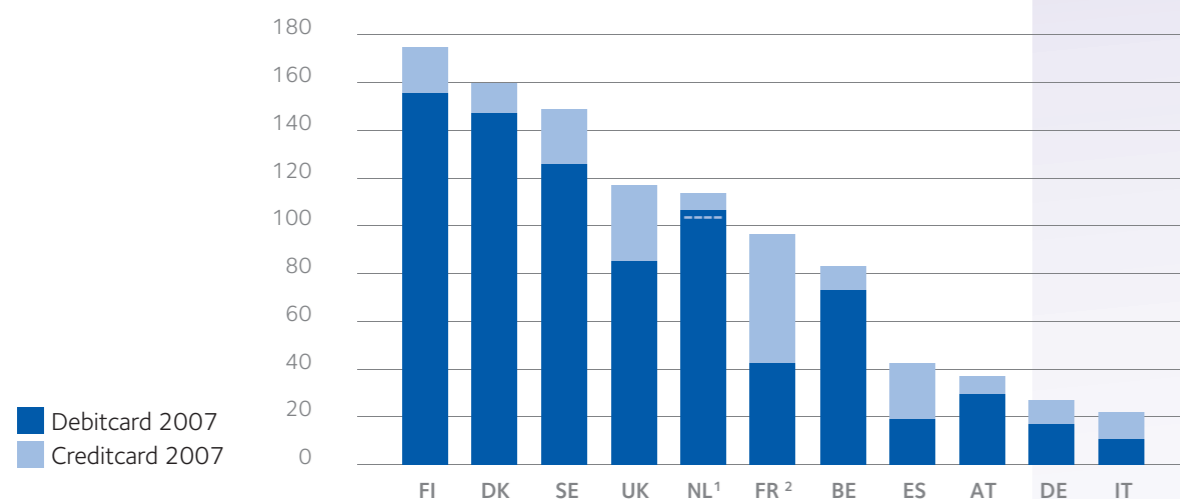
Europese markt voor betaalkaarten blijft gefragmenteerd.

waaraan betaalkaartschema's (kaartmerken) en door banken uitgegeven betaalkaarten moeten voldoen om de beoogde uniforme Europese markt tot stand te brengen. Kern van het SCF is standaardisatie (waaronder EMV), open toetreding en (hierdoor) het bevorderen van meer concurrentie tussen kaartschema's, banken en processors. Hierdoor kan een efficiëntere Europese markt voor betaalkaarten ontstaan. In 2008 heeft de EPC een verduidelijking op het SCF gepubliceerd. In dit kader is onder meer naar voren gebracht dat nationale betaalschema's hun nationale markt niet mogen afschermen door beperkende voorwaarden te stellen aan de toegang van buitenlandse deelnemers. Voorts is verduidelijkt dat SEPA-compliance niet impliceert dat de desbetreffende betaalkaarten in het gehele Eurogebied moeten worden uitgegeven of moeten worden geaccepteerd, hetgeen in elk geval het bij sommigen bestaande misverstand wegneemt dat PIN als SEPA-compliant betaalmerk in geheel Europa moeten worden uitgegeven en worden geaccepteerd. Tot slot heeft de EPC helder gemaakt dat een ondernemer niet kan worden verplicht bepaalde merken betaalkaarten te accepteren: keuzevrijheid voor de ondernemer prevaleert.

Voorwaarden voor onderlinge kostenverrekening blijven onduidelijk...

Ondanks bovenvermelde verduidelijking, is in 2008 de Europese kaartmarkt gefragmenteerd gebleven. Daarbij speelt een rol dat het belang van kaartbetalingen per land nogal uiteenloopt, waarbij relatief efficiënte betaallanden doorgaans een hoog kaartgebruik laten zien (grafiek 8). De geringe voortgang bij de integratie van de Europese betaalmarkt wordt daarnaast beïnvloed doordat het business model van exploitatie van betaalkaarten sterk gebaseerd is op onderlinge verrekening van kosten tussen de acquirer (kaartaccepterende instelling) en de issuer (kaartuitgevende instelling). Aangezien het in een stelsel met veel acquirers en issuers een moeizame aangelegenheid is tussen alle individuele instellingen afzonderlijke (individuele) afspraken over kostenverrekening te maken, wordt in een aantal gevallen een stelsel van multilaterale verrekeningsafspraken (MIF) toegepast. In dit verband heeft de Europese Commissie eind 2007 aan de Mastercard-organisatie duidelijk gemaakt dat aan de toepassing van een MIF voorwaarden zijn verbonden, waaraan Mastercard, volgens de Commissie, niet voldeed. Hangende het beroep dat Mastercard hiertegen heeft aangetekend, is het bedoelde tarief voor grensoverschrijdende transacties midden 2008 afgeschaft. Verwacht mag worden dat de uitspraak in de beroepsprocedure duidelijk zal maken of, en zo ja, onder welke voorwaarden de Europese competitieautoriteit een stelsel van multilaterale kostenverrekening toestaat. Voor PIN zijn hierdoor geen rechtstreekse gevolgen te voorzien, aangezien de Nederlandse banken een stelsel van bilaterale kostenverrekening hanteren. Voor de Europese kaartindustrie lijkt echter de uitkomst te zijn dat het tot nu toe meest gebruikelijke business model niet langer zonder meer als uitgangspunt kan dienen voor de toekomst. Dit model heeft als basis dat de bank van de acceptant – en daarmee de acceptant – bijdraagt aan de kosten van de bank van de kaarthouder en daarmee aan die van de kaarthouder. Samen met de in het kader van SEPA door te voeren veranderingen draagt dit bij aan een onzeker perspectief voor de kaartindustrie. Begin april 2009 is bekend geworden dat de Commissie akkoord is gegaan met een substantiële verlaging van de verrekeningstarieven door Mastercard. De eerder genoemde beroepsprocedure wordt door Mastercard evenwel gecontinueerd.

Grafiek 8
Kaartbetalingen in Europa
2007; aantal per inwoner per jaar

¹ NL betreft 2008 (--- betreft totaal 2007).

² Verdeling debitcard/creditcard Frankrijk gebaseerd op eigen berekeningen.
Bron: ECB Statistical Datawarehouse.

Vrees voor beperkte concurrentie tussen kaartmerken blijft bestaan.

Zowel de Europese Commissie (EC) als de Europese Centrale Bank (ECB) hebben in 2008 gewezen op het belang van het bestaan van een voldoende aantal aanbieders van concurrerende kaartmerken (naast de concurrentie tussen banken onderling). Beide instellingen zijn er echter bezorgd over dat de beoogde concurrentie uiteindelijk zal uitmonden in een duopolie van de twee in Europa meest gangbare internationale betaalmerken, met alle prijseffecten van dien. In dit kader wijzen zij op het belang van het introduceren van minimaal één additioneel Europees betaalmerk op de markt. Inmiddels is een aantal initiatieven gestart (EAPS, Monnet, Payfair), maar deze lijken vooralsnog onvoldoende draagvlak voor succes te hebben. Hierbij speelt het bovenvermelde aspect van onderlinge kostenverrekening een belangrijke rol. Een samenwerking tussen nationale kaartmerken zou mogelijk, vanwege de reeds aanwezige massa aan kaartvolume in de desbetreffende landen, nog het beste uitgangspunt voor succes bieden, mits partijen zich willen committeren aan het binnen afzienbare tijd bereiken van een gezamenlijk Europees betaalschema, waarin de betrokken schema's opgaan. De bereidheid tot samenwerking bij de banken op dat punt is evenwel gering, gelet op de reeds bestaande internationale merken, waartoe zij toegang hebben. Voorts nodigt het huidige financiële klimaat ook niet uit hierin op korte termijn te investeren.

Voor de tussentijd dringen zowel de EC als de ECB, uit oogpunt van voldoende concurrentie, aan op het handhaven van de nationale betaalmerken, waardoor bovendien alle toekomstige

Tariefgaranties bevorderen acceptatie internationale betaalmerken in Nederland...

...waardoor PINgebruik zal afnemen.

Standaardisatie prioriteit in Europa.

Belangrijke mijlpalen bereikt, maar verdere stappen zijn noodzakelijk.

opties open worden gehouden. In lijn hiermee is in het vorige jaarverslag PIN – als kosten-effectief product – als benchmark voor de internationale betaalmerken op de Nederlandse markt gepositioneerd. Voor de Nederlandse markt lijken de zorgen over eventuele markt-effecten van internationale betaalmerken, als mogelijk gevolg van onvoldoende concurrentie, te worden weggenomen door een voorstel van de banken aan de toonbankinstellingen. Banken hebben de toonbankinstellingen hierbij aangeboden het huidige tariefniveau voor PINbetalingen de komende vijf jaar te handhaven en dit tarief ook toe te passen op betalingen met internationale merken. Een belangrijk (prijs)voordeel van PIN voor ondernemers ten opzichte van internationale betaalmerken zal hiermee komen te vervallen, waardoor de markt vraag naar PIN zal afnemen. Zoals hiervoor aangegeven draagt ook de aanbodzijde van de markt bij aan geringer toekomstig gebruik van PIN, doordat enkele grootbanken PIN niet zullen aanpassen aan de EMVchiptechnologie. De penetratie van internationale merken op de Nederlandse markt zal hierdoor dan ook binnen afzienbare tijd sterk toenemen.

Europese standaardisatie initiatieven

Een belangrijke doelstelling van de Europese betaalmarkt is het bereiken van een grote mate van standaardisatie. Standaardisatie leidt in het algemeen tot lagere kosten en bevordert concurrentie, doordat, zonder technische drempels, gemakkelijker van aanbieder kan worden gewisseld. De EPC heeft aan standaardisatie een hoge prioriteit toegekend.

In 2008 heeft de EPC de aandacht voor het opstellen van standaarden voor kaartbetalingen geïntensiveerd. Hierbij is accent gelegd op het wegnemen van technologische drempels voor toegang tot de diverse lokale betaalketens. In het bijzonder is hierbij aandacht besteed aan het opheffen van de huidige verschillen in Europa in de wijze waarop de betaalpas met de betaalautomaat communiceert én de betaalautomaat met de processor communiceert. Het standaardisatieprogramma voorziet voorts in een harmonisatie van de nu nog sterk uiteenlopende veiligheidseisen voor betaalautomaten.

De resultaten die inmiddels zijn bereikt, heeft de EPC eind 2008 gepubliceerd in het zogenaamde *SEPA Cards Standardisation Volume* (het zogenoemde "Volume"). Hoewel deze eerste stap als een belangrijke mijlpaal kan worden beschouwd, ontbreekt nog een voldoende waarborg voor technische harmonisatie en interoperabiliteit tussen de desbetreffende componenten van de diverse betaalketens in de verschillende landen. Het beoogde doel: gemakkelijk (internationaal) van aanbieder kunnen wisselen, is met de huidige stand van zaken dan ook nog niet binnen bereik.

Voor de harmonisering van de veiligheidseisen van betaalautomaten is meer reden tot optimisme. Inmiddels is een gemeenschappelijke set van eisen opgesteld, die zal leiden tot het afgeven van een Europees paspoort voor betaalautomaten. Dit paspoort kan worden beschouwd als een Europees veiligheidskeurmerk, waardoor de desbetreffende betaalautomaten voor alle SEPA-betaalmerken kunnen worden gebruikt. Dit betekent een aanzienlijke kostenverlaging voor de markt. Tot op heden moet een type automaat voor elk betaalmerk apart

Europees paspoort voor betaalautomaten leidt tot lagere kosten certificering.

worden gecertificeerd. De uitwerking van de hiervoor benodigde processen, onderlinge afspraken en besturingstructuur zal nog enige tijd vergen. Currence is – als merkeigenaar van PIN – in 2008 intensief bij deze initiatieven betrokken geweest en zal in 2009 haar bijdrage hieraan blijven leveren. In de tussentijd probeert Currence in bilaterale overeenkomsten vooruit te lopen op deze toekomstige situatie. Zo is in 2008 een overeenkomst tussen Currence en het Duitse ZKA gesloten, om elkaars veiligheidscertificaten te erkennen. Voor leveranciers van betaalautomaten kan dat tot forse besparingen leiden op de kosten van certificering van automaten die in beide landen op de markt zullen komen.

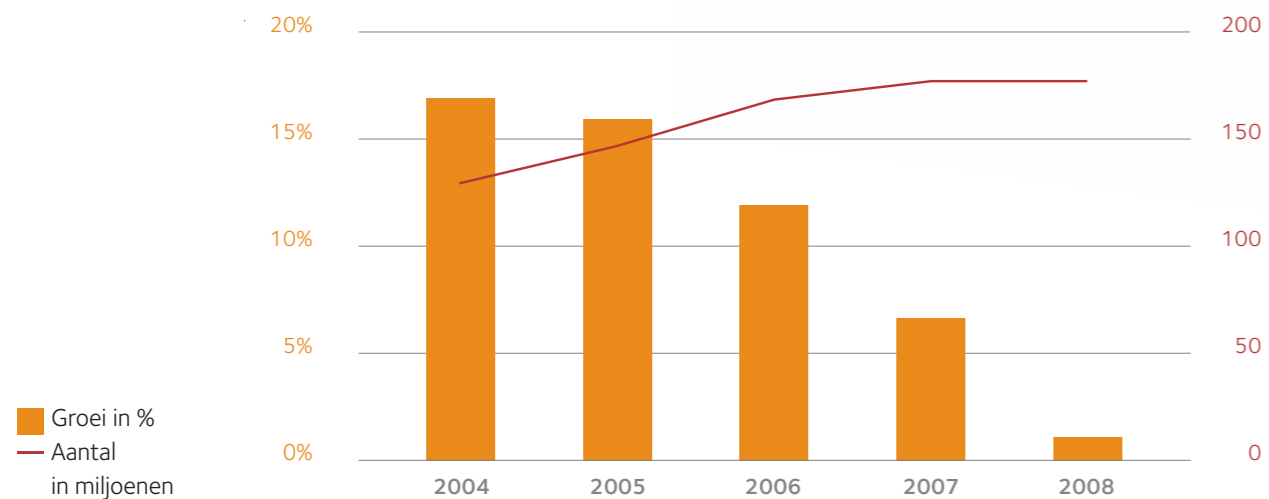

Gebruik Chipknip stabiliseert nagenoeg...

Chipknip

In 2008 nam het aantal betalingen met Chipknip met minder dan één procent toe tot 176 miljoen (grafiek 9). Dit betekende een sterke vermindering van het groeitempo van 2007, toen zich reeds een vertraging voordeed. Sedert de start van Chipknip, in 1996, is, na een bescheiden gebruik in de eerste jaren, vanaf 2002 een sterke groei opgetreden. De overgang van de gulden naar de euro en het stimuleren van het gebruik van de Chipknip in het parkeersegment door drie grote gemeenten lagen hieraan voor een belangrijk deel ten grondslag. Ook de samenwerking tussen de Postbank, die de Chipper als elektronische portemonnee op de markt had geïntroduceerd, en de overige banken, stimuleerde het gebruik. Hierdoor groeide het aantal Chipknipbetalingen jaren achter elkaar fors totdat het gebruik zich in 2008 vrijwel stabiliseerde (grafiek 10).

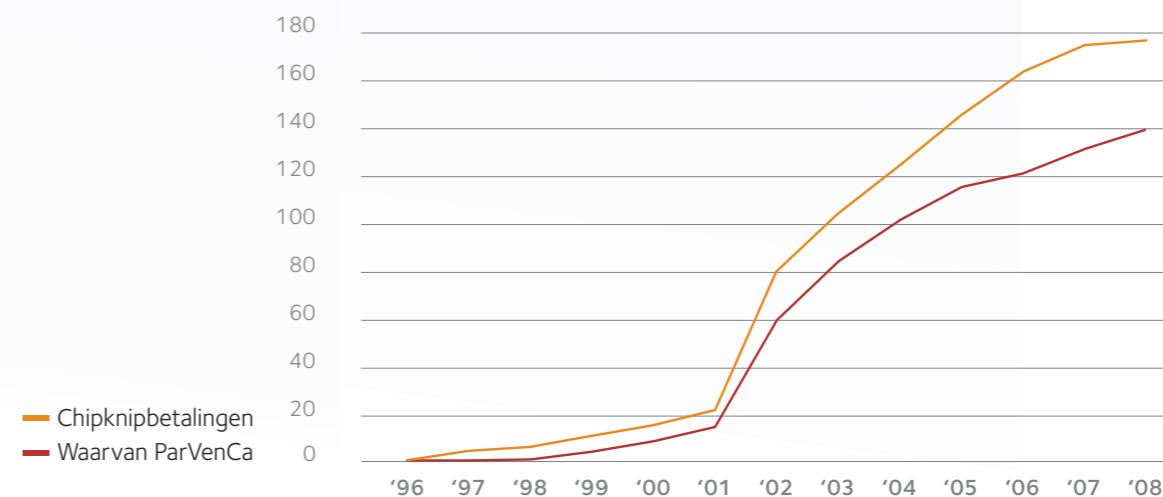
Grafiek 9
Chipknipbetalingen

Chipknip heeft reeds vanaf het begin een sterke concentratie laten zien in de segmenten parkeren, vending (verkoopautomaten) en catering (bedrijfsrestaurants), het zogenoemde ParVenCa segment (grafiek 11). In deze segmenten worden veel lage bedragen afgerekend die snel verwerkt moeten worden of is er niet altijd een mogelijkheid met PIN te betalen. In 2008 bleef het aandeel van dit segment op 80% gehandhaafd, in lijn met de ontwikkeling in de afgelopen tien jaar. In de detailhandel, waar met de opzet van Chipknip beoogd werd de contante betalingen fors terug te dringen, is Chipknip als betaalmiddel, ondanks de lage kosten van het gebruik, nooit echt aangeslagen. De contante betalingen bleven hierdoor toenemen. Lagere datacommunicatiekosten hebben er intussen toe geleid dat het (potentiële) voordeel van Chipknip boven PIN in de meeste branches is weggevallen. In lijn met de campagne "Klein bedrag? PINnen mag!", wordt sedert 2007 PIN gepositioneerd als het betaalmiddel voor alle betalingen in de reguliere winkelomgeving. Niet zonder succes, zoals hiervoor bleek.

In 2008 nam het aantal Chipknipbetalingen in winkels nog beperkt toe (met 3%). Ondanks het beperkte aandeel in het totaal (10%), staan hier ongeveer 60% van alle Chipknipbetaalautomaten opgesteld. In het verslagjaar daalde dit aantal met bijna 6.500 tot circa 50.000. Verwacht mag worden dat het gebruik van Chipknip in winkels de komende jaren verder zal dalen.

Grafiek 10
Chipknipbetalingen: Totaal en ParVenCa
Aantallen in miljoenen

Toelichting: ParVenCa staat voor de branches Parkeren, Vending en Catering.

...ondanks blijvende hoge groei in bedrijfsrestaurants.

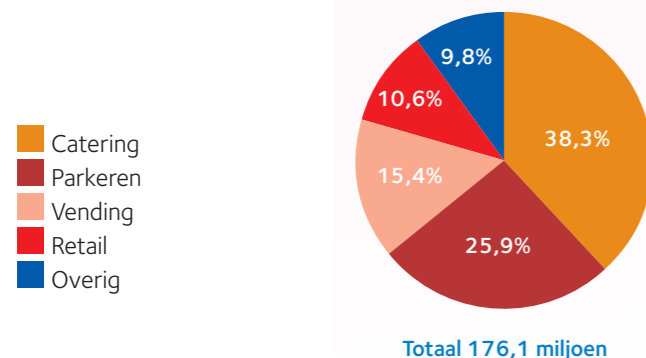
In de catering bleef Chipknip in 2008 een zeer populair betaalmiddel: de groei nam hier met bijna 13% toe. Bij parkeren groeide het aantal licht (2%), terwijl het gebruik bij vending daalde (1%). Evenals in enkele andere branches wordt in toenemende mate (ook) PIN als betaalmiddel aangeboden. Onder invloed hiervan doet zich in de parkeerbranche al enkele jaren een (overigens tot nu toe nog beperkte) substitutie voor van Chipknip naar PIN, waar de stijgende tarieven voor parkeren ook een rol zullen hebben gespeeld.

In totaal nam het aantal Chipknipbetaalautomaten in 2008 af met bijna 11% tot bijna 90.000. Consumenten laadden hun Chipknip meer dan 25 miljoen keer op, met een gemiddeld oplaadbedrag van ongeveer 20 euro. Per oplading werden circa zeven betalingen gedaan. In de afgelopen jaren is dit constant gebleven.

Grafiek 11

Herkomst Chipknipbetalingen

2008; aandelen in procenten

Eind 2008 waren er 27 licentiehouders Chipknip (2007: 26) en 49 certificaathouders (2007: 46).

Eventuele opvolger Chipknip laat nog op zich wachten.

Incasso ook in 2008 populair met blijvende groei...

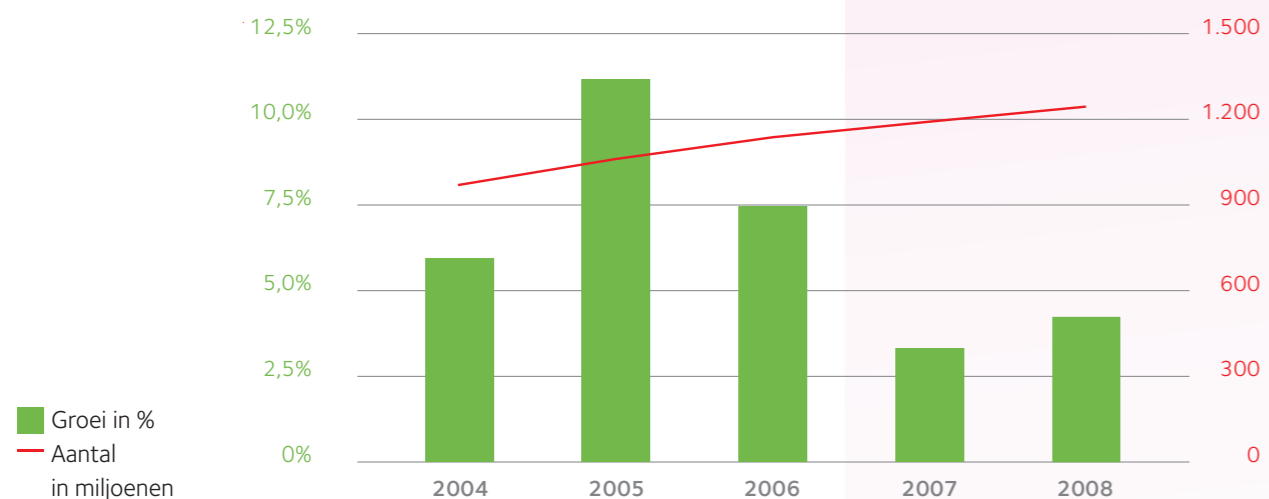
Het afgelopen jaar hebben enkele licentiehouders op lokale schaal proeven genomen met contactloos betalen met betaalkaart en mobiel betalen (met de mobiele telefoon als vervanging voor de betaalkaart). Deze proeven vonden plaats met PIN, waardoor het gebruik van de pincode verplicht bleef. Met deze pilots is waardevolle kennis opgedaan van het gedrag en de reactie van het publiek op deze vormen van betalen. Deze kennis kan worden gebruikt om te beoordelen waaraan een eventuele opvolger van Chipknip moet voldoen om snel – laagwaardige betalingen te kunnen doen in segmenten waar het gebruik van PIN (en pincode) niet wenselijk of mogelijk is. Gelet op het steeds verder toenemende gebruik van PIN voor het betalen van lage bedragen, kan betwijfeld worden of voor een dergelijk nieuw product uiteindelijk een sluitende business case gemaakt kan worden. Hierbij kan lering getrokken worden uit de destijds optimistische prognoses die ten grondslag lagen aan de introductie van Chipknip. Ook de financiële omstandigheden in het bankwezen nodigen momenteel niet uit tot het doen van investeringen in een nieuw collectief product met een onzeker rendement. Currence voorziet dan ook dat Chipknip de eerstkomende jaren in genoemde segmenten een belangrijk betaalmiddel zal blijven. Voor de langere termijn zal voor een eventuele opvolger van Chipknip aansluiting moeten worden gezocht bij bestaande internationale standaarden voor contactloze betalingen.

Incasso

Incasso en de markt

Evenals in voorgaande jaren is de consument in 2008 meer met Incasso gaan betalen. Het aantal Incassobetalingen groeide met 4,1% tot 1,23 miljard (2007: 3,3%; grafiek 12). Per hoofd betaalde de Nederlandse bevolking in 2008 74 keer met een Incasso. De populariteit van het betalen met Incasso in ons land laat zich ook afmeten aan andere Europese landen, waar Nederland tot de top drie van de incassolanden behoort. Alleen in Oostenrijk en Duitsland ligt het aantal incasso's per hoofd van de bevolking hoger dan in ons land (grafiek 13). Voor Duitsland geldt daarbij dat een deel van het aantal kaartbetalingen in winkels via een automatische incasso wordt afgewikkeld (die deels worden meegeteld in de incassostatistiek). In Nederland ontbreekt deze (inefficiënte) tussenschakel in het betalingsverkeer omdat voor PINbetalingen direct een afboeking van de rekening plaatsvindt. In Italië en Finland wordt het incassoproduct het minst gebruikt.

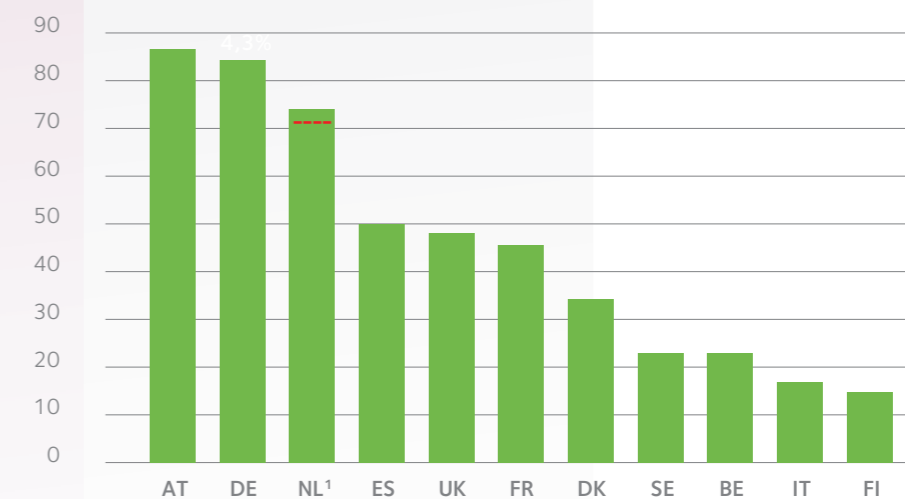
Grafiek 12
Incassotransacties

...door verdere substitutie.

Incasso is een efficiënt product omdat de verwerking volledig geautomatiseerd plaatsvindt. Het dankt zijn populariteit in Nederland aan de belangstelling voor het product bij beide zijden van de markt: ontvangers en betalers. Voor ontvangers (incassanten) geldt dat met name de lage kosten voor gebruik van het product en de betere mogelijkheden voor cashmanagement belangrijke redenen zijn klanten te vragen met Incasso te betalen. Betalers (grotendeels consumenten) ervaren het product als aantrekkelijk en gemakkelijk omdat zij voor veelal periodiek terugkerende betalingen (zoals voor nutsvoorzieningen) geen handelingen behoeven te verrichten. Omdat de data waarop de Incasso's geïncasseerd worden vooraf bij de betaler bekend zijn, is ook deze in staat zijn cashmanagement op de betaling af te stemmen. Onder invloed van deze populariteit deed zich in het verslagjaar een verdere substitutie voor van gewone overschrijvingen en Acceptgiro's door Incasso.

Grafiek 13
Incasso in Europa
2007; aantal transacties per inwoner

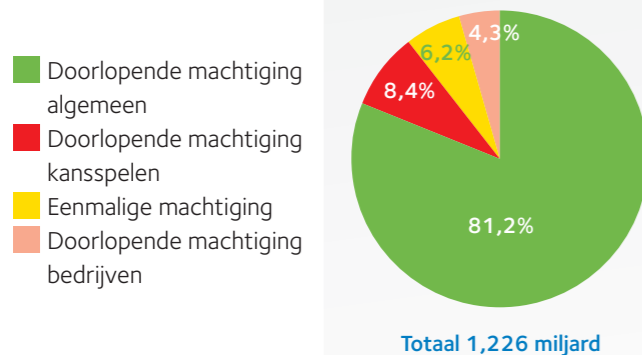

¹ NL betreft 2008 (---- betreft totaal 2007).

Bron: ECB Statistical Datawarehouse.

Incasso kent in ons land meerdere varianten die hun oorsprong vinden in specifieke behoeften van marktpartijen. De verschillen tussen deze varianten zijn geconcentreerd in de wijze waarop de machtiging tot stand komt (schriftelijk, telefonisch) en de storneringstermijn (de termijn waarbinnen de betaler het recht heeft de Incasso terug te boeken). De meeste Incasso's (meer dan 80%) vinden plaats doordat de betaler hiervoor een zogenoemde doorlopende (schriftelijke) machtiging heeft afgegeven (grafiek 14). Ruim 8% van de Incasso-betalingen wordt gebruikt voor doorlopende deelname aan kansspelen en 6% voor eenmalige betalingen. In de zakelijke sfeer wordt Incasso door middel van specifiek op het gebruik in het bedrijfsleven toegesneden varianten toegepast. Verhoudingsgewijs is het gebruik hiervan echter beperkt (ruim 4%).

Grafiek 14
Soorten Incassobetalingen
2008; aandelen in procenten

Stornorecht belangrijk kenmerk Incasso, maar...

Onderdeel van de consumentenbescherming van Incasso is dat deze op initiatief van de betaler binnen 30 dagen kan worden teruggeboekt. Deze mogelijkheid geldt niet voor de eenmalige Incasso, maar wel altijd voor de doorlopende Incasso (met uitzondering van die voor kansspelen). In 2008 werd 2,4% van het aantal Incasso's gestorneerd (2007: 2,5%). Meer dan 90% van dit aantal betrof echter terugboekingen door de bank van de betaler omdat deze op het moment van afboeking onvoldoende saldo of beschikingsruimte op zijn betaalrekening had. Het totaal aantal Incasso's dat op initiatief van de debiteur werd teruggeboekt, omdat deze het niet eens was met de betaling, beliep in 2008 0,2%. Bij circa één op de 50.000 Incasso's (0,02 promille) blijkt een Incasso plaats te vinden waarvan de betaler aangeeft geen machtiging te hebben verstrekt. In dit soort situaties heeft de betaler, ook na afloop van de storneringperiode, het recht op een terugboeking. Om hiervan gebruik te kunnen maken, dient de betaler bij zijn bank binnen een jaar na afboeking van zijn rekening een beroep te doen op de zogenoemde MOI-procedure (Melding Onterechte Incasso). Indien hieruit blijkt dat de incassant geen schriftelijk bewijs van een afgegeven machtiging kan tonen, wordt het bedrag teruggeboekt. De regelgeving voor Incasso voorziet erin dat de desbetreffende klachten binnen 13 werkdagen moeten zijn afgehandeld. Evenals in 2007 lag het aantal Meldingen Onterechte Incasso's in 2008 tussen 5.000 en 6.000 per kwartaal, waarvan voor het merendeel (80%) geen machtiging was afgegeven (grafiek 15). Indien banken onderling een geschil hebben over een ontorechte Incasso kunnen zij een beroep doen op de hiertoe ingestelde Geschillencommissie Melding Onterechte Incasso. Deze commissie geeft licentiehoudende banken een bindend advies over de oplossing van het geschil. In het verslagjaar werd geen beroep gedaan op deze commissie.

...gebruik hiervan door betaler is beperkt.

Grafiek 15
Meldingen Onterechte Incasso's
Aantallen

Aanpassing Incassocontracten leidt tot betere controlemogelijkheden.

Ontbreken schriftelijke machtiging leidt tot onzekerheid betaling...

In 2008 zijn er door Currence 23 klachten over Incasso ontvangen. Ten opzichte van 2007 betekende dit een sterke afname, toen er ruim 800 klachten werden geregistreerd.

Regelgeving en certificering

De regelgeving voor Incasso voorziet in een aantal fraudepreventieve controlemaatregelen alvorens een Incasso van een bankrekening kan worden af- of bijgeboekt. Deze controles zijn veelal gebaseerd op tussen de bank en de incassant afgesproken limietwaarden in het Incasso-contract (zoals een maximaal bedrag per Incassotransactie en een maximaal aantal aan te leveren Incasso-opdrachten). De afgelopen jaren waren de meeste contracten reeds voorzien van limietwaarden. In 2008 is door de banken het merendeel van de nog resterende contracten voorzien van limieten. De fraudepreventie wordt hierdoor bevorderd.

Incasso wordt in toenemende mate gebruikt voor betalingen van aankopen via het internet. In de meeste gevallen wordt hierbij echter niet voldaan aan de eis van het afgeven van een schriftelijke machtiging door de debiteur. Hierdoor ontstaat voor de winkelier gedurende een jaar de onzekerheid dat de consument de Incasso kan laten terugboeken. Een dergelijke onzekere situatie is echter niet wenselijk. Mede op verzoek van marktpartijen heeft Currence in 2008 tezamen met banken onderzocht of een specifiek op internetgebruik toegespitste

...bij gebruik Incasso via internet.

(digitale) machtiging zou kunnen worden ontwikkeld. Op basis van het onderzoek is geconcludeerd dat het de voorkeur verdient hierbij aan te sluiten op de specificaties die in het kader van de Europese incasso voor een elektronische machtiging worden ontwikkeld. Deze komen in 2009 beschikbaar, waarna beoordeeld kan worden of deze tegemoet komen aan de behoeften van marktpartijen en voor banken een sluitende business case opleveren. Op het gebied van certificering deden zich geen bijzonderheden voor. De instellingen die eind 2007 hun certificering nog niet hadden afgerond, hebben in de loop van 2008 aangetoond aan alle gestelde eisen te voldoen. Eind 2008 waren er 53 licentiehouders voor Incasso (2007: 53), terwijl er vijf certificaathouders waren geregistreerd.

Richtlijn Betalingsdiensten

Richtlijn Betalingsdiensten in november 2009 van kracht.

Met ingang van 1 november 2009 zal de Europese Richtlijn Betalingsdiensten (Payment Services Directive; PSD) in de Nederlandse wetgeving worden geïmplementeerd. Deze richtlijn heeft niet alleen betrekking op de Europese betaalproducten, maar is ook op de huidige nationale betaalproducten van toepassing. Voor de producten van Currence heeft de Richtlijn met name gevolgen voor Incasso. In dit verband heeft Currence in 2008 gebruik gemaakt van de door het Ministerie van Financiën geboden mogelijkheid het concept wetsontwerp van commentaar te voorzien.

De meest belangrijke wijzigingen voor Incasso betreffen:

- de periode waarbinnen de betaler het recht heeft tot terugboeking. Deze wordt verlengd van dertig dagen tot acht weken;
- de periode waarbinnen een beroep kan worden gedaan op de procedure Melding Onterechte Incasso. Deze wordt verlengd van twaalf maanden naar dertien maanden;
- de mogelijkheid voor de betaler de Incassobetaling tot en met één werkdag voorafgaand aan de datum van debitering bij zijn bank te herroepen. De bank draagt er dan zorg voor dat de desbetreffende transactie niet wordt uitgevoerd. De huidige Incasso kent geen mogelijkheid tot herroepen.

Omdat de debiteur (betaler) op grond van de richtlijn gunstiger productvoorwaarden krijgt, kunnen de bestaande machtigingen worden gehandhaafd. Wel zullen de Incasso-overeenkomsten tussen incassant en de bank aanpassing behoeven op onder meer bovengenoemde punten. Consumenten zullen over de wijzigingen te zijner tijd nader worden geïnformeerd door hun bank.

Zodra de wet zal zijn aangenomen, zal Currence haar regelgeving definitief vaststellen. Vooruitlopend hierop heeft Currence haar licentiehouders inmiddels de concept regelgeving op basis van de concept wettekst ter hand gesteld. Tegelijk met deze wijziging zal het aantal Incassovarianten worden teruggebracht tot de drie meest gebruikte en zullen de verschillen in terugboekingsrechten tussen telefonisch en schriftelijk afgegeven machtigingen komen te vervallen. Dit betekent een vereenvoudiging van het productassortiment, hetgeen bijdraagt aan meer helderheid van de producteigenschappen van Incasso (tabel 2).

Vereenvoudiging Incasso-assortiment.

Tabel 2

Incassovarianten en stornorecht debiteur (betaler)

Variant	Storneringstermijn huidige Incasso	Storneringstermijn huidige Incasso na introductie Richtlijn Betalingsdiensten ¹	Storneringstermijn Europese incasso
Doorlopende machtiging algemeen	30 kalenderdagen	8 weken	8 weken
Doorlopende machtiging kansspelen	Geen ☎ 5 werkdagen ²	Geen	(Nog) geen variant beschikbaar
Eenmalige machtiging	Geen ☎ 30 kalender-dagen	Geen	8 weken
Doorlopende machtiging bedrijven ³	5 werkdagen	5 werkdagen	Geen

¹ Ingangsdatum 1 november 2009.

² Bij een telefonische afgegeven machtiging.

³ Voor de zgn. veilingincasso geldt geen stornorecht.

Europese incasso eind 2009 van start...

...en vervangt huidige Incasso...

Incasso en Europa

De Europese banken zullen vanaf het einde van 2009, na het van kracht worden van de Richtlijn Betalingsdiensten, hun klanten geleidelijk de mogelijkheid gaan bieden te kunnen incasseren en betalen met de Europese incasso. Met dit nieuwe, voor heel Europa uniforme product kan zowel in het eigen land als grensoverschrijdend worden geïncasseerd en betaald. Voor internationaal georiënteerde bedrijven en consumenten betekent de Europese incasso dan ook een belangrijke verbetering. Daarnaast kan de Europese incasso leiden tot schaalvoordelen in de verwerking, waardoor de concurrentie op de Europese betaalmarkt wordt bevorderd. De Europese incasso zal, na een ruime overgangsperiode, de huidige nationale Incasso vervangen.

Door de EPC zijn standaarden en richtlijnen opgesteld voor de Europese incasso. Voor de consumentenmarkt zijn twee varianten ontwikkeld: de doorlopende incasso en de eenmalige incasso, beide met een terugboekingsrecht van acht weken (zie tabel 2). Daarnaast zal er een specifieke op het bedrijfsleven toegespitste variant beschikbaar komen. In aanvulling hierop hebben de Nederlandse banken bij de EPC een voorstel ingediend ook enkele andere in ons land veel voorkomende varianten (doorlopende machtiging kansspelen en eenmalige machtiging, beide zonder stornomogelijkheid) in het palet van Europese incassoproducten op te nemen.

...na een overgangsperiode.

Over de acceptatie door de EPC van dit voorstel zal in de loop van 2009 duidelijkheid komen. Gedurende de overgangperiode naar de Europese incasso zullen de huidige Incassoproducten en de nieuwe Europese varianten naast elkaar bestaan. De snelheid van migratie zal onder meer plaatsvinden op basis van marktvrage, met de relatieve prijs-kwaliteitsverhouding van beide producten als onderliggend criterium. In onder meer Europees verband is onderwerp van gesprek of, en zo ja wanneer, een einddatum voor de nationale producten moet worden vastgesteld.

De verschillen tussen de huidige Incasso en de Europese incasso zijn beperkt. Voor de Nederlandse consumenten verandert er naast bovengenoemde wijzigingen uit hoofde van de Richtlijn Betalingsdiensten functioneel dan ook betrekkelijk weinig aan het product, afgezien van het bredere geografische bereik. Incassanten moeten hun systemen en debiteurenadministratie aan de nieuwe standaarden aanpassen, de incasso-opdrachten eerder bij hun bank aanleveren en de incasso-opdrachten van (elektronische) informatie over de machtiging voorzien. De bank van de debiteur kan (maar is hiertoe niet verplicht), als onderdeel van het risicomanagement, vooraf actief controles uitvoeren op deze informatie door bijvoorbeeld deze eerst aan de debiteur ter verificatie aan te bieden (bijvoorbeeld in de vorm van een verderop in deze tekst genoemde validatiecheck). Uit oogpunt van veiligheid is dat een verbetering.

Bestaande machtigingen consumenten blijven geldig.

Een belangrijk obstakel voor de introductie van de Europese incasso betrof de onduidelijkheid of de huidige machtigingen die consumenten voor gebruik van nationale incasso's hebben afgegeven eveneens voor de Europese incasso's mogen worden gebruikt. Indien dit op juridische gronden niet mogelijk zou zijn, zouden incassanten, alvorens gebruik te kunnen maken van de Europese incasso, de betaler om een nieuwe machtiging moeten verzoeken. Gelet op de hoeveelheid in het verleden afgegeven machtigingen door consumenten, zou dit een bijna prohibitieve last met zich meebrengen. In Europees verband is hiervoor inmiddels voor de meeste landen een oplossing gevonden, die overigens per land verschilt.

Principes risicobeheersing Europese incasso aangescherpt.

Een ander belangrijk punt betreft de wijze waarop het risicomanagement rond de Europese incasso is vormgegeven. Op aandringen van de Nederlandse banken is in de regelgeving van de Europese incasso een aantal principes voor risicobeheersing verplicht gesteld. De concrete invulling daarvan wordt echter overgelaten aan individuele banken. Deze systematiek wijkt af van de regels die bij de huidige Nederlandse Incasso worden toegepast. Hierbij is het risicomanagement – gericht op het accepteren van nieuwe incassanten en specifieke controles bij de Incassoverwerking – nader uitgewerkt en als verplichting voor alle licentiehouders vastgelegd in de regelgeving van Incasso. Voorts zijn in de Nederlandse systematiek verplichtingen opgenomen om het incassogedrag van incassanten te volgen, zodat eventuele frauduleuze transacties voortijdig worden opgemerkt. Dit zijn in de afgelopen jaren zeer efficiënte en effectieve mechanismen gebleken, waaraan nog kan worden toegevoegd dat de escalatielijnen tussen de banken in Nederland buitengewoon kort, snel en effectief zijn. Als sluitstuk voor de consument geldt dat deze de Incassobetaling te allen tijde kan terugdraaien. Dit laatste geldt overigens ook voor de Europese incasso. Het ligt in de verwachting dat de Nederlandse

Zorgpunten Consumentenbond geadresseerd.

acceptgiro

Gebruik Acceptgiro na jaren weer licht toegenomen.

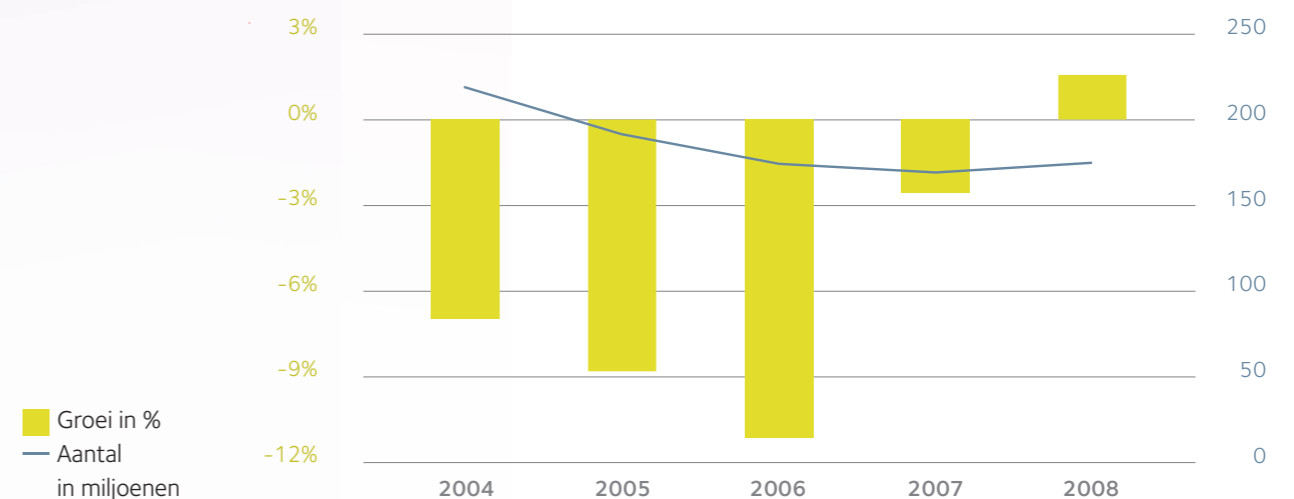
banken voor de Europese incasso deze systematiek – als aanvulling op de Europese regels – zullen blijven hanteren. Daarnaast zal mede op verzoek van de Consumentenbond bij de Europese incasso het mechanisme van het kunnen blokkeren van alle of bepaalde (waaronder buitenlandse) incassanten worden gecontinueerd. Tevens zullen banken op termijn hun particuliere klanten, voorafgaand aan de daadwerkelijke boeking van een Europese incasso, een validatiecheck aanbieden.

Acceptgiro

In 2008 is de dalende tendens van het aantal verwerkte Acceptgiro's, die zich de afgelopen jaren voordeed, omgebogen in een lichte stijging (1,2%; grafiek 16). In 2007 beliep de afnemende nog 2,5%, hetgeen al wel een afvlakking van het dalings tempo van de voorgaande jaren betekende. In 2008 werden ruim 171 miljoen Acceptgiro's verwerkt, ongeveer tien per hoofd van de bevolking. Steeds meer consumenten betalen de hun toegezonden Acceptgiro's overigens via internetbankieren. In 2008 beliep dit aandeel ongeveer 65% van het totaal aantal Acceptgiro's.

Grafiek 16

Verwerkte Acceptgiro's

De afgelopen zes jaar is het gebruik van Acceptgiro met circa een derde afgenomen. Hieraan lag een substitutie naar efficiëntere vormen van betalen ten grondslag, met name naar Incasso. Uit onderzoek dat Currence in 2008 onder een groot aantal zakelijke gebruikers van Incasso en Acceptgiro heeft uitgevoerd, komt naar voren dat aan het eerdere substitutieproces een einde lijkt te komen, ondanks de financiële prikkels die sommige incassanten hebben geïntroduceerd ter stimulering van het gebruik van Incasso. Daarnaast is in de charitatieve

Continuïteit Acceptgiro door SEPA niet in geding.

sector Acceptgiro een populair betaalmiddel en wordt voor de (stijgende) internetverkopen – zij het in relatief afnemende mate – van Acceptgiro gebruikgemaakt. Onder invloed van nieuwe vormen van dienstverlening, waaronder het veilig digitaal verzenden van facturen zou het gebruik van de Acceptgiro in de toekomst verder kunnen afnemen. Niet iedere consument is echter in staat digitale post te ontvangen en gebruik te maken van internetbankieren. Er mag van worden uitgegaan dat de komende jaren de vraag naar Acceptgiro, vanuit maatschappelijke behoefte bezien, omvangrijk zal blijven, met name door bepaalde groepen van de bevolking, waaronder ouderen en gehandicapten en voor fondsenwerving door charitatieve instellingen. Currence heeft dan ook, na overleg met haar licentiehouders, besloten de Acceptgiro aan de Europese eisen aan te passen. Bij dit aanpassingsproces zullen onder meer gebruikers worden geconsulteerd.

In 2008 bleek het beperkte aantal instellingen dat in 2007 nog niet had aangetoond te voldoen aan de gestelde regelgeving, inmiddels hieraan wel te voldoen.

Eind 2008 waren er 41 licentiehouders voor Acceptgiro (2007: 42) en 11 certificaathouders (2007:12).

Nederland blijft aan kop met internetgebruik...

iDEAL

iDEAL en de markt

Evenals in voorgaande jaren bleef Nederland in 2008 een koppositie innemen met internetgebruik in Europa. Meer dan 85% van de bevolking in ons land is actief op het internet. Ook in een aantal andere, vooral Noord-Europese landen is de penetratie van internet onder de bevolking hoog (grafiek 17). In de Zuid-Europese landen ligt het gebruik, daarentegen, beneden het gemiddelde van de Europese Unie (60%). Vergeleken met andere landen wordt in ons land veel gebruik gemaakt van breedbandtechnologie (meer dan 85% van alle internetgebruikers), hetgeen er toe heeft bijgedragen dat Nederlanders het internet frequent en veelzijdig gebruiken. Hierbij heeft de concurrentie tussen aanbieders op de telecommarkt een rol gespeeld, waardoor de tarieven voor gebruik van deze technologie in Nederland lager liggen dan in andere landen.

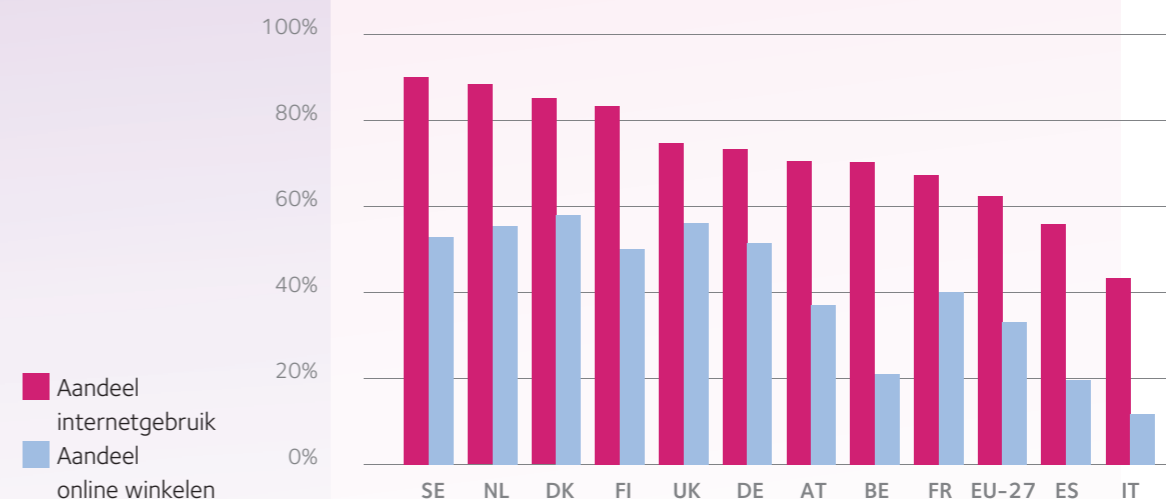
Toegang tot internet en online winkelen blijken doorgaans samen te gaan: landen waar de toegang van de bevolking tot internet hoog is, blijken eveneens hoog te scoren op de lijst van online winkelen (grafiek 17). Dit beeld doet zich ook voor in Nederland. De afgelopen vijf jaar is het aantal personen dat in ons land internet gebruikt voor online aankopen sterk gestegen tot 55% (70% van het aantal internetters). Circa de helft hiervan doet meer dan vijf aankopen per jaar. Inmiddels gaat het bij het online winkelen dan ook om een substantieel omzetbedrag.

...leidend tot sterke groei online winkelen.

Grafiek 17

Internetgebruik en online winkelen

2008; in procenten van het aantal inwoners tussen de 16-74 jaar

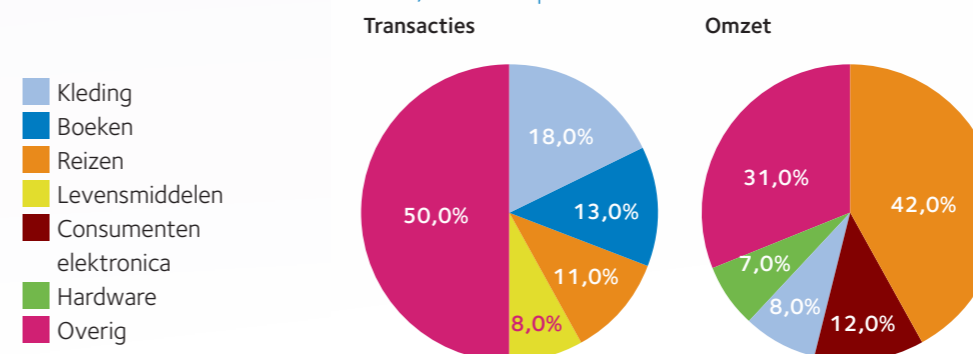
Bron: Eurostat

In 2008 nam deze omzet weer aanzienlijk verder toe, naar schatting met meer dan 30% tot 5,5 miljard euro. Evenals in 2007 blijken hierbij kleding, boeken en reizen tot de meest populaire artikelen te behoren (grafiek 18).

Grafiek 18

Online winkelen

2008; aandelen in procenten

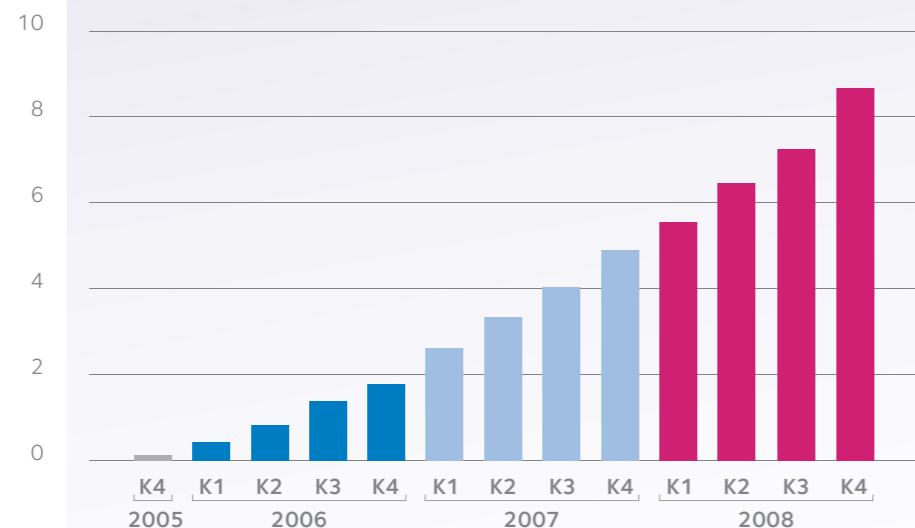

Bron: Blauw Research

Gebruik iDEAL neemt opnieuw spectaculair toe...

Onder invloed van deze ontwikkeling verdubbelde het aantal iDEALbetalingen bijna: in 2008 werd 28 miljoen keer met iDEAL betaald (2007: 15 miljoen; grafiek 19). De totale omzet die met iDEAL werd afgerekend overschreed 2 miljard euro (2,1 miljard tegenover 1,1 miljard euro in 2007).

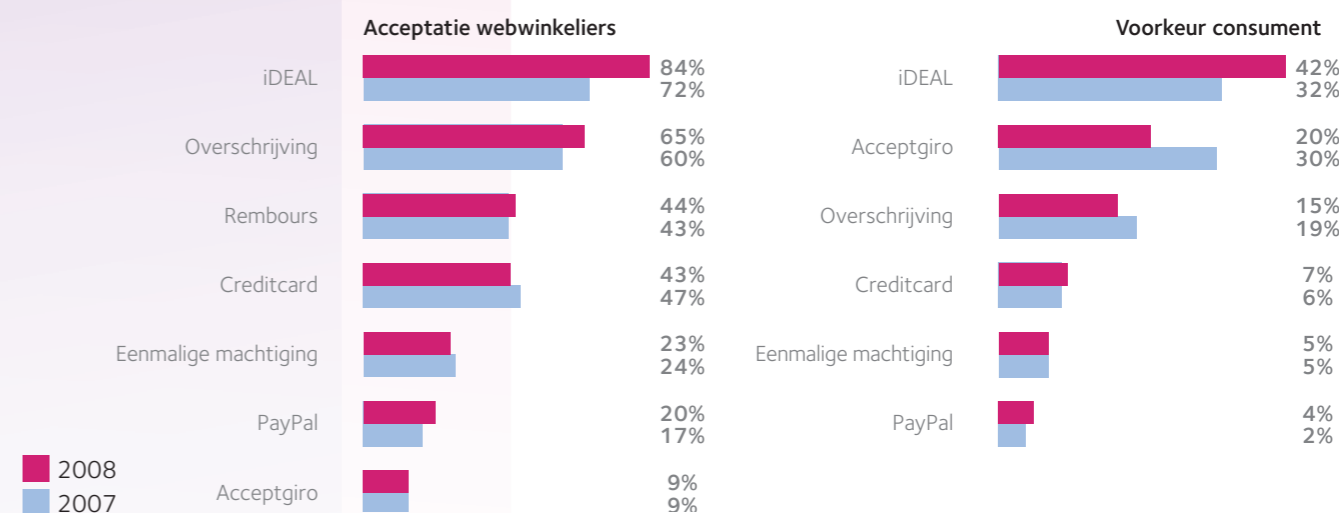
Grafiek 19
iDEALbetalingen
Aantallen in miljoenen

iDEAL is hiermee uitgegroeid tot het meest gebruikte betaalmiddel voor online aankopen en is daarbij de nog veel gebruikte Acceptgiro ruimschoots voorbijgestreefd (grafiek 20). In 2008 betaalde 42% van alle online kopers met iDEAL. Een jaar geleden was dit nog 32%. Voorts blijkt dat tweederde van de online kopers ooit wel eens met iDEAL heeft betaald en tevens aangeeft dit in de toekomst vaker te zullen doen. Meer dan 80% van alle webwinkeliers accepteert iDEAL, waarbij de meeste hun klanten kenbaar maken een voorkeur voor een betaling met iDEAL te hebben. De populariteit van iDEAL bij consumenten is vooral gebaseerd op het gemakkelijk, snel en zeer gebruikersvriendelijk kunnen betalen. Daarnaast waardeert het publiek het hogere veiligheidsniveau van iDEAL ten opzichte van andere internetbetaalmethoden als zeer positief en meer dan 90% van de iDEALgebruikers ervaart iDEAL als veilig tot zeer veilig. Voor de webwinkelier heeft iDEAL als voordeel dat deze snel over zijn geld kan beschikken en de betaling vrijwel geautomatiseerd in het administratiesysteem kan worden verwerkt.

...door grote populariteit bij zowel consumenten als webwinkeliers.

Grafiek 20
Betaalmiddelen online winkelen 2008

Bron: Blauw Research.

Regelgeving en certificering

In het verslagjaar heeft Currence een nieuwe versie van de regelgeving voor iDEAL opgesteld, die 1 januari 2009 is ingegaan. De wijzigingen betreffen vooral een actualisering van de bestaande regels aan de huidige, inmiddels gewijzigde, situatie. Daarnaast zijn hierin eerdere aanbevelingen van De Nederlandsche Bank (DNB) verwerkt.

DNB oefent toezicht (oversight) uit op Currence en haar betaalproducten. In dit kader heeft DNB in 2007 een toetsing op iDEAL uitgevoerd volgens de standaarden die DNB heeft opgenomen in haar Aanbevelingen voor Betaalproducten. In 2008 is deze toetsing herhaald. DNB concludeert dat iDEAL aan de meeste Aanbevelingen voldoet. Aan twee aanbevelingen voldoet iDEAL grotendeels. Deze betreffen een nog niet afgeronde actualisering van de risicoanalyse, die in de eerste helft van 2009 wordt voltooid.

In 2008 is door Currence en de iDEALlicentiehouders veel aandacht besteed aan het verhogen van de beschikbaarheid van iDEAL. Een (kleine) onbeschikbaarheid (onderhoud, storing) van het internetbankiersysteem van een individuele bank kan er namelijk toe leiden dat een

Beschikbaarheid internetsystemen belangrijke prioriteit.

iDEALbetaling, die bij een andere bank is opgestart, op dat moment niet tot stand komt (en andersom). De wederzijdse afhankelijkheid van de beschikbaarheid van de bancaire internet-systemen is een dimensie die bij de introductie van iDEAL nog meer van belang is geworden en specifieke afspraken vereisen over beschikbaarheid en onderlinge communicatie. In dit kader is in 2008 een nieuwe release van de iDEALstandaard beschikbaar gekomen, die in 2009 door alle licentiehouders zal worden geïmplementeerd. Hierin zijn wijzigingen opgenomen die gericht zijn op het verminderen van de onbeschikbaarheid. Voorts zal in 2009 een geautomatiseerd meldpunt worden ingericht waarin licentiehouders informatie over onbeschikbaarheid aan andere licentiehouders kunnen melden. Dit betekent een belangrijke verbetering van de wederzijdse communicatie over onbeschikbaarheid.

Eind 2008 waren zes licentiehouders voor iDEAL geregistreerd, evenveel als in 2007. Een aantal banken oriënteert zich momenteel op een toekomstig licentiehouderschap. Hierdoor zal het aantal consumenten dat met iDEAL kan betalen (momenteel circa 12 miljoen) verder toenemen.

iDEAL en Europa

iDEAL grootste systeem...

De krachtige groei van iDEAL heeft ertoe geleid dat iDEAL inmiddels is uitgegroeid tot het meest succesvolle en grootste systeem in zijn soort. In andere Europese landen is dit succes niet onopgemerkt gebleven, hetgeen geresulteerd heeft in betrekkelijk veel interesse van buitenlandse banken voor iDEAL. Currence heeft in deze landen iDEAL actief onder de aandacht van betrokkenen gebracht. Tot concrete besluitvorming voor implementatie van iDEAL in andere landen heeft dit echter nog niet geleid. Ook in het huidige tijdsgewricht, met een lage investeringsbereidheid, kan iDEAL voor andere landen echter een goede balans bieden tussen (lage implementatie- en exploitatie) kosten en het versterken van de klantenbasis. Immers, iDEAL biedt als belangrijk voordeel dat alle online betalingen via de bancaire rekeningcourant systemen blijven lopen, waardoor liquiditeiten binnen de banksystemen blijven. Vanuit oogpunt van klantenbinding bezien biedt iDEAL dan ook belangrijke strategische voordelen voor banken. Temeer daar de concurrentie op dit gebied van andere, niet bancaire systemen toeneemt met alle mogelijke gevolgen voor de banken van dien (disintermediatie).

iDEAL aangepast aan Europese standaarden...

In 2008 heeft Currence met haar iDEALaandeelhouders besloten iDEAL aan Europese standaarden aan te passen, in het bijzonder aan de Europese overschrijving en aan de desbetreffende ISO standaarden. Aan dit besluit lagen twee overwegingen ten grondslag. Allereerst, het bieden van continuïteit van iDEAL voor de huidige gebruikers in het SEPA-tijdperk. Ten tweede, buitenlandse banken de mogelijkheid te bieden eveneens gebruik te maken van iDEAL. Voor de Nederlandse consumenten en webwinkeliers opent dat tevens het perspectief op het kunnen gebruiken van iDEAL voor betalingen voor grensoverschrijdende aan- en verkopen. Hieraan bestaat inmiddels grote behoefte, daar internethandel bij uitstek niet aan landsgrenzen is gebonden. Begin 2009 is deze Europese ("SEPA-compliant") versie van iDEAL afgerond en beschikbaar gekomen voor gebruik door andere banken in Europa. In 2009 zal verder worden gewerkt aan een meer verfijnde versie voor een breder gebruik.

...waardoor iDEAL buiten Nederland gebruikt kan worden.

...leidt tot veel buitenlandse interesse.

iDEAL biedt banken belangrijke strategische voordelen.

Interoperabiliteit bestaande systemen uitgangspunt in Europa.

Bij de EPC staat het thema *ePayments* eveneens hoog op de agenda. De EPC had al eerder besloten geen online bancaire betaalmiddel te ontwikkelen, maar een kader op te stellen waaraan de huidige en toekomstige te ontwikkelen online betaalmethodes moeten voldoen, uit oogpunt van onder meer interoperabiliteit (waardoor de online methodes op elkaar kunnen worden aangesloten). Hiervoor is in de zomer van 2008 een werkgroep ingesteld met bancaire experts uit de diverse landen, die zich buigen over de inhoud en reikwijdte van het beoogde kader. Met als doel bestaande online betaalsystemen zoveel mogelijk in het kader te kunnen incorporeren, heeft de werkgroep onder meer Currence – hoewel geen lid van deze bancaire werkgroep – gevraagd kennis en ervaring ter beschikking te stellen. Gelet op de grote verschillen tussen de Europese landen op het gebied van onder meer bancaire internet-toepassingen en adoptie van breedbandtechnologie, zal het nog een complexe opgave blijken binnen de EPC tot overeenstemming te komen over een werkend kader voor ruim 4000 aan het betalingsverkeer deelnemende banken in Europa.

Wereldwijde interoperabiliteit systemen complex.

Een ander belangrijk initiatief dat in 2008 is genomen is de oprichting van de *International Council of Payments Network Operators (ICPNO)*, een samenwerking van een aantal wereldwijd op iDEAL gelijkende systemen. Deze groep stelt zich ten doel te streven naar interoperabiliteit tussen de bestaande bancaire online internetbetaalsystemen. Currence is mede oprichter van de Council. Momenteel werkt de groep een aantal potentiële modellen uit voor (wereldwijde) interoperabiliteit, dat tot een inschatting van de meest kansrijke wijze voor het bereiken van interoperabiliteit zou moeten leiden. Op basis hiervan en op basis van een business case kunnen de betrokken systemen individueel besluiten of zij hierin willen investeren. Dit zou ertoe moeten leiden dat een consument die toegang heeft tot één van de deelnemende systemen betalingen kan doen voor aankopen bij alle aangesloten webwinkeliers van de andere deelnemende systemen. De uit te werken complexiteit hiervan is echter aanzienlijk, zodat, mede in het licht van de huidige macro-economische en financiële situatie, niet op korte termijn zichtbare resultaten in de praktijk worden voorzien. De bancaire EPC-werkgroep en de in het ICPNO verenigde online systemen hebben recentelijk besloten meer te gaan samenwerken om van elkaars kennis en ervaring gebruik te maken. Zo wordt onder meer voorkomen dat parallel verschillende standaarden worden ontwikkeld.

Voor iDEAL liggen hier veel uitdagingen en mooie kansen.

Toelichting op de structuur en governance van de onderneming

Structuur van de onderneming

Currence heeft bij haar oprichting een bijzondere structuur gekregen om maximale transparantie en flexibilisering te kunnen bereiken. Currence Holding B.V. heeft verschillende product-B.V.'s als dochteronderneming. Currence Holding heeft zogenoemde letteraandelen aan haar aandeelhouders uitgegeven (aandelen A t/m F). Iedere soort letteraandeel is verbonden met een specifieke product-B.V.

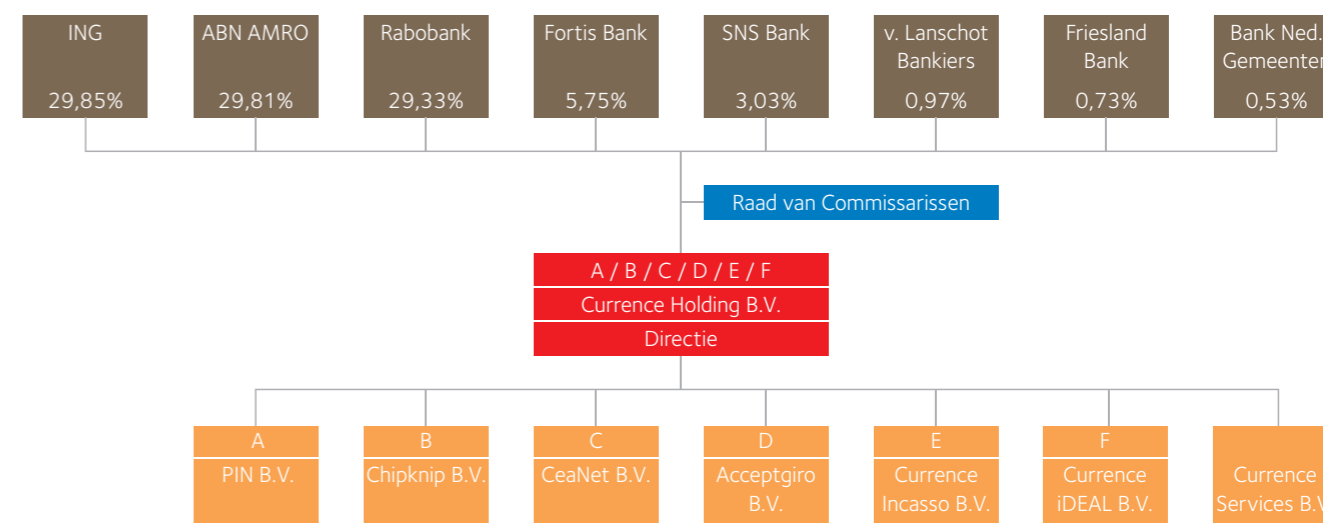
Deze structuur heeft voor Currence een aantal voordelen. Enerzijds kan hierdoor het beleid van het collectieve betalingsverkeer en de externe profilering van de onderneming als geheel beter worden verankerd. Anderzijds is er voor de verschillende producten voldoende ruimte om met bijbehorende rechten en verplichtingen in verschillende aandeelhoudersbelangen te kunnen differentiëren. Een aandeelhouder hoeft niet te participeren in alle product-B.V.'s. Per product-B.V. kunnen de belangen van aandeelhouders verschillen.

Om de toetreding van nieuwe aandeelhouders mogelijk te maken, zijn voorwaarden vastgelegd waaraan nieuwe (en bestaande) aandeelhouders moeten voldoen. Hierdoor ontstaat voor alle partijen een transparante marktsituatie. Zo zou bijvoorbeeld ook een niet-bank die in een bepaald betaalproduct een rol speelt in een product-B.V. kunnen deelnemen. Deze niet-bank zou dan bij Currence Holding B.V. mede-aandeelhouder kunnen worden en dan alleen voor dat specifieke product financieel risico lopen en als aandeelhouder het lange termijn beleid voor dat product kunnen goedkeuren. Door deze inrichting kunnen verschillende partijen investeren in de innovatie van betalingsverkeer.

Ieder betaalproduct is in een afzonderlijke B.V. ondergebracht. Deze product-B.V.'s zijn eigenaar van de (beeld-)merkrechten, de auteursrechten en de overige (intellectuele) eigendomsrechten van de betreffende producten. Dit betekent tevens dat deze B.V.'s de contractspartijen zijn met de licentie- en certificaathouders en verantwoordelijk zijn voor de afgifte van licenties en certificaten en de daarbij behorende (nalevings)procedures. De product-B.V.'s hebben bovendien eigen financiële rechten en verplichtingen.

Structuur Currence gericht op flexibiliteit.

Juridische structuur

Organisatie en aansturing "lean and mean".

Organisatie

Currence is een professionele, kennisgeoriënteerde organisatie die zich in een sterk veranderende omgeving bevindt. Gelet op de dynamiek die dit voor de organisatie en de betaalproducten met zich meebrengt, is het dan ook van groot belang dat Currence over de juiste mensen beschikt en dat de kennis en ervaring van de medewerkers zich op een blijvend goed niveau bevinden. Aan deze aspecten besteedt Currence veel aandacht.

Currence had ultimo 2008 25 medewerkers in dienst. Daarnaast maakt Currence gebruik van een beperkt aantal tijdelijke krachten.

Aansturing van de organisatie

Voor de interne besturing heeft Currence een jaarlijkse Planning en Control-cyclus ingericht. Hierin wordt de door de Directie geformuleerde doelstellingen verbijzonderd naar afdelingsplannen en vervolgens naar persoonsgebonden plannen.

Om de eventuele aan de ondernemingsactiviteiten verbonden risico's en de controle op de mate waarin bovengenoemde doelstellingen worden gerealiseerd inzichtelijk te maken, werkt Currence onder meer met kwartaalrapportages. Naast de beoordeling van de voortgang van de voorgenomen doelstellingen dienen de rapportages ertoe de bedrijfsplannen zodig tijdig bij te sturen. Hierbij wordt daarnaast aandacht besteed aan ziekteverzuim en de realisatie van opleidings- en studieplannen. Voorts worden de ontwikkeling van de begroting en de eventueel daarmee samenhangende risico's per kwartaal geanalyseerd en beoordeeld. Deze interne risicobeheersings- en controlesystemen hebben in het verslagjaar naar behoren gewerkt.

Toetsing DNB van Currence producten...

DNB oefent uit hoofde van haar taak de veiligheid en efficiency van het betalingsverkeer te bevorderen oversight uit op Currence en haar producten. In 2007 heeft DNB een initiële toetsing uitgevoerd om te beoordelen in hoeverre Currence Holding en iDEAL aan de afgesproken normen voldoen. DNB heeft toen geconstateerd dat Currence Holding volledig en iDEAL grotendeels aan de normen voldeed. In 2008 heeft DNB geconstateerd dat Currence de aanbevelingen van DNB heeft overgenomen. Twee nog openstaande punten, die betrekking hebben op de risico-analyse van iDEAL, worden in de eerste helft van 2009 afgerond.

...met positieve uitkomsten.

Corporate Governance

Currence hecht veel waarde aan een goed ondernemingsbestuur. Currence volgt in overwegende mate de Corporate Governance Code. Een aantal principes en best practice bepalingen van de Code is niet op Currence van toepassing, omdat Currence een niet-beursgenoteerde onderneming van beperkte omvang is.

Onafhankelijk opereren is een randvoorwaarde voor het uitvoeren van de missie en het functioneren van Currence. De governancestructuur van Currence waarborgt haar onafhankelijkheid. De statutaire Directie opereert zelfstandig. Geen enkele marktpartij kan invloed uitoefenen op besluiten van de Directie tot toelating van (potentiële) concurrenten tot de markt. Evenmin kunnen marktpartijen zodanige invloed uitoefenen dat er sprake zal zijn van een oneigenlijke uitsluiting van (potentiële) marktpartijen of een belemmering van de innovatie.

Governancestructuur waarborgt onafhankelijkheid.

De onafhankelijke Raad van Commissarissen adviseert en houdt toezicht op de Directie. De Raad functioneert in het belang van de onderneming en haar dochtermaatschappijen en houdt daarbij de belangen van alle stakeholders in het oog.

Omdat de aandeelhouders zelf partij zijn op de markt van het betalingsverkeer hebben zij naast de wettelijke bevoegdheden, mede gelet op de mededingingseisen, geen bevoegdheden ten aanzien van het commerciële beleid van Currence, de toelating van nieuwe toetreders en de vaststelling van de regelgeving en productwijzigingen. De Algemene Vergadering van Aandeelhouders heeft alleen in uitzonderlijke gevallen een specifieke goedkeuringsbevoegdheid indien productwijzigingen leiden tot ingrijpende veranderingen, en daarmee investeringen, in de infrastructuur van het betalingsverkeer.

De onafhankelijkheid van Currence wordt nog eens extra gewaarborgd door een onafhankelijke beroepsmogelijkheid bij het Nederlands Arbitrage Instituut (NAI). Hier kunnen licentie- en certificaathouders en toetreders tegen een uitspraak of sanctie van Currence in beroep gaan. Ook in 2008 hebben geen beroepszaken gediend.

De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) heeft in het kader van haar op 19 april 2005 afgegeven positieve informele zienswijze de governance van Currence met het oog op de mededingingseisen positief beoordeeld.

Met haar onafhankelijke governance vervult Currence een, in Europa, unieke neutrale rol die voor de marktwerking en de regievoering in het collectieve betalingsverkeer zijn nut bewijst. Ook in het SEPA-tijdperk, waarin samenwerking en gezamenlijke afspraken nodig zullen blijven voor een soepel werkend betalingsverkeer, zal een dergelijke rol van belang blijven. Daar komt bij dat door de grotere keuzemogelijkheden, de onoverzichtelijkheid en de complexiteit van de betaalketen vermoedelijk zullen toenemen. Currence zal ook in de toekomst voor de licentie- en certificaathouders en andere partijen op de Nederlandse betaalmarkt op deze gebieden toegevoegde waarde blijven leveren.

Rol voor marktpartijen

Voorafgaand aan de besluitvorming over de wijziging van producten en/of de regelgeving consulteert Currence marktpartijen. Deze wijzigingen kunnen immers direct invloed hebben op de bedrijfsvoering van stakeholders, met name die van licentie- en certificaathouders. Marktconsultaties en een structurele dialoog met stakeholders in de betaalketen van haar producten zijn van groot belang voor het goed functioneren van Currence. Dit wordt onder meer gewaarborgd door adviesorganen van licentiehouders en groepen van certificaathouders. Deze vertegenwoordigen de klanten van Currence. Verder onderhoudt Currence met koepel-, branche- en consumentenorganisaties op regelmatige basis contacten.

Ook in SEPA-tijdperk rol Currence van belang.

Jaarrekening 2008 Currence Holding B.V. Amsterdam

Vastgesteld door de Algemene Vergadering
van Aandeelhouders, d.d. 7 mei 2009

Geconsolideerde balans per 31 december 2008

(voor resultaatbestemming)

In duizenden euro's

			31-12-2008	31-12-2007
Activa				
Vaste activa				
Immateriële vaste activa	4.1.1	14.018		17.384
Materiële vaste activa	4.1.2	87		143
			14.105	17.527
Vlottende activa				
Handelsdebiteuren	4.1.3	624		40
Overige vorderingen en overlopende activa	4.1.3	2.876		1.994
Liquide middelen	4.1.4	19.775		18.630
			23.275	20.664
Totaal activa			37.380	38.191
Passiva				
Eigen vermogen	4.2.1			
Geplaatst kapitaal		30		30
Agioreserve		26.996		25.780
Wettelijke reserves		627		0
Overige reserves		679		910
Resultaat boekjaar		2.442		3.090
			30.774	29.810
Voorzeningen	4.2.2			
Voorziening latente belastingverplichting		2.917		3.450
Voorziening pensioenen		380		218
			3.297	3.668
Vlottende passiva	4.2.3			
Crediteuren		1.499		956
Belastingen		229		1.343
Overige schulden en overlopende passiva		1.581		2.413
			3.309	4.713
Totaal passiva			37.380	38.191

Geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2008

In duizenden euro's

			2008	2007
Bedrijfsopbrengsten				
Licentie inkomsten	5.1	16.447		16.381
Som der bedrijfsopbrengsten			16.447	16.381
Bedrijfslasten				
Lonen salarissen en sociale lasten	5.2	2.903		2.265
Overige personeelskosten en uitbesteed werk	5.3	1.598		2.154
Afschrijvingen	5.4	4.072		2.955
Kosten merkonderhoud	5.5	3.833		3.675
Overige bedrijfskosten	5.6	1.602		1.717
Som der bedrijfslasten			-14.008	-12.766
Bedrijfsresultaat			2.439	3.615
Rentebaten en -lasten	5.7	852		555
Financiële baten en lasten			852	555
Resultaat voor belastingen			3.291	4.170
Belasting over resultaat	5.8		-849	-1.080
Nettoresultaat			2.442	3.090

Geconsolideerde kasstroomoverzicht 2008

(Volgens de indirecte methode)

In duizenden euro's	2008	2007
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	2.439	3.703
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen (im)materiële vaste activa	4.072	2.955
Overige waardeveranderingen (im)materiële vaste activa	485	418
Mutaties voorzieningen	-371	-325
	4.186	3.048
Veranderingen in werkkapitaal		
Mutatie vorderingen en overlopende activa	-1.466	1.072
Mutatie kortlopende schulden en overlopende passiva	-1.404	836
	-2.870	1.908
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	3.755	8.659
Ontvangen interest	852	555
Betaalde vennootschapsbelasting	-1.819	-1.938
Kasstroom uit operationele activiteiten	2.788	7.276
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in (im)materiële vaste activa	650	31
	-650	-31
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Uitgekeerd kapitaal	-2.693	-900
Informeel kapitaalstortingen	-1.700	371
	-993	-529
Mutatie saldo liquide middelen	1.145	6.716
Saldo liquiditeiten bij aanvang boekjaar	18.630	11.914
Saldo liquiditeiten per einde boekjaar	19.775	18.630

Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening

1.1 Inleiding

Currence is eigenaar van de collectieve betaalproducten PIN, Chipknip, Acceptgiro, Incasso en iDEAL. De activiteiten van Currence hebben betrekking op:

- het faciliteren van marktwerking en het bevorderen van transparantie in het collectieve betalingsverkeer. In dit kader ontwikkelt en onderhoudt Currence regels (Rules & Regulations) teneinde de efficiency, veiligheid en betrouwbaarheid van haar producten te waarborgen;
- het certificeren van toetreders tot de markt en van in de markt gebruikte apparatuur (waaronder betaalautomaten) en het verstrekken van licenties en certificaten;
- het houden van toezicht op naleving van de regels;
- het onderhouden, dat wil zeggen het handhaven en vergroten van de waarde van de collectieve betaalproducten in de markt. Hierbij moet worden gedacht aan bevordering van het productgebruik (voorlichting en promotie), productaanpassingen in antwoord op behoeften uit de markt en eventuele maatregelen ter beperking van fraude.

De opbrengsten van Currence worden gevormd door vergoedingen die licentiehouders aan Currence betalen voor het gebruik van bovengenoemde collectieve betaalproducten.

Dit jaarverslag heeft betrekking op het boekjaar 2008 van Currence en omvat de periode 1 januari 2008 tot en met 31 december 2008. Ter vergelijking zijn de cijfers over het boekjaar 2007 opgenomen.

Met ingang van 2008 heeft Currence een stelselwijziging doorgevoerd ten aanzien van de berekening van de pensioenvoorziening. Een toelichting op deze stelselwijziging is opgenomen in paragraaf 2.5. Omdat deze stelselwijziging een vergelijking van de balans- en resultaatgegevens van 2008 met die van 2007 bemoeilijkt, zijn de cijfers voor 2007 op basis van deze stelselaanpassing herberekend. Dit leidt tot de volgende aanpassingen:

	Resultaat boekjaar	Voorziening pensioenen	Overige vorderingen en overlopende activa	Lonen, salarissen en sociale lasten	Belasting over resultaat
Stand eind 2007	3.156	130	1.972	2.177	1.102
Correctie herberekening pensioenvoorziening	-66	88	22	-88	-22
Stand begin 2008 / gecorrigeerde cijfers 2007	3.090	218	1.994	2.265	1.080

In dit jaarverslag zijn de cijfers 2007 gepresenteerd op basis van de gecorrigeerde cijfers.

1.2 Consolidatie

De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van Currence Holding B.V., gevestigd te Amsterdam, en haar groepsmaatschappijen. Groepsmaatschappijen zijn deelnemingen waarin Currence Holding B.V. direct of indirect meer dan de helft van het stemgerechtigde aandelenkapitaal bezit of overheersende zeggenschap kan uitoefenen. In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd. De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd. Het betreft de volgende 100% deelnemingen:

- PIN B.V.
- Chipknip B.V.
- CeaNet B.V.
- Acceptgiro B.V.
- Currence Incasso B.V.
- Currence iDEAL B.V.
- Currence Services B.V.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

2.1 Algemeen

De jaarrekening en het jaarverslag zijn opgesteld in overeenstemming met de bepalingen van Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Nederlandse Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ-richtlijnen) uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

De waarderingsgrondslagen zijn gebaseerd op de historische kosten en kostprijzen. Alle bedragen in de tabellen luiden in € 1.000,-, tenzij anders wordt aangegeven.

Alle activa en passiva worden gewaardeerd tegen de verkrijging- of vervaardigingsprijs, tenzij anders vermeld. De voorgestelde winstbestemming is niet verwerkt in de balans.

2.2 Vaste activa

2.2.1 Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa hebben betrekking op de intellectuele eigendomsrechten, hierna te noemen IE-rechten. Dit staat voor het geheel aan woordmerken, beeldmerken, documentatie, formulieren, vastgelegde standaarden, software en Rules & Regulations van de collectieve betaalproducten PIN, Chipknip, Acceptgiro, Incasso en iDEAL.

Bij eerste waardering zijn de collectieve betaalproducten gewaardeerd tegen de reële waarde op het moment van verkrijging. Daarbij is deze waarde gebaseerd op de contante waarde van de te verwachten toekomstige bedrijfsresultaten. De contante waarde van de toekomstig af te dragen belastingen als gevolg van verschillen tussen commerciële en fiscale verwerking van bedrijfslasten (afschrijvingen) zijn in een latente belastingplicht opgenomen.

Van investeringen in immateriële vaste activa wordt per keer afgewogen of deze geactiveerd zullen worden. Hierbij dient aantoonbaar te zijn dat de investering leidt tot hogere toekomstige

economische voordelen. Afschrijving van de immateriële vaste activa vindt lineair plaats gedurende de geschatte levensduur, vanaf het moment van ingebruikname/investering.

2.2.2 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijging- of vervaardigingsprijs, onder aftrek van lineaire afschrijvingen op basis van de verwachte economische levensduur per categorie zonder rekening te houden met restwaarden.

2.2.3 Impairment of vervreemding van vaste activa

Door de vennootschap wordt op iedere balansdatum per actief een inschatting gemaakt van de in de toekomst te genereren kasstromen. Hierbij wordt een aantal relevante grootheden in het Nederlandse en (indien van toepassing) het Europese betalingsverkeer zo goed mogelijk ingeschat. Ondanks dat hierbij zoveel mogelijk van objectieve informatie gebruik wordt gemaakt, bevat deze inschatting deels een subjectief karakter. Wanneer de boekwaarde van een actief hoger is dan de netto contante waarde van de geschatte toekomstige kasstroom wordt het verschil ten laste van het resultaat geboekt. Bij het bepalen van de netto contante waarde is een disconteringsvoet gehanteerd, afhankelijk van het betreffende betaalproduct, tussen de 8,5% en 15%.

2.3 Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd op nominale waarde (volgens RJ de geamortiseerde kostprijs, maar in het geval van Currence is dit gelijk de nominale waarde). Belastinglatenties, voor zover aanwezig in de overlopende activa, zijn opgenomen tegen de contante waarde.

2.4 Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd op nominale waarde. Tenzij anders vermeld, staan deze vrij ter beschikking aan de vennootschap.

2.5 Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen.

2.5.1 Pensioenvoorziening

Currence heeft voor haar personeel een collectief pensioencontract afgesloten met een verzekeraar. Deze pensioenregeling is te karakteriseren als een zogenaamde toegezegd-pensioenregeling, gebaseerd op het middelloonstelsel. Onder een toegezegd-pensioenregeling wordt verstaan een regeling waarbij aan de werknemers een pensioen wordt toegezegd, waarvan de hoogte afhankelijk is van leeftijd, salaris en dienstjaren. Door recente aanpassing van de richtlijn RJ 271 berekent Currence vanaf het boekjaar 2008 niet langer haar

pensioenverplichtingen conform RJ-richtlijnen (RJ 271.318a), maar worden in plaats daarvan de verwachte toekomstige indexatieverplichtingen voor opgebouwde pensioenrechten van actieve deelnemers berekend (conform RJ 271.307). Op basis van de uitkomsten van deze berekening is een voorziening voor indexatie gevormd die in deze jaarrekening is verwerkt.

2.5.2 Latente belastingverplichting

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden opgenomen voor tijdelijke verschillen tussen de waarde van de activa en passiva volgens fiscale voorschriften enerzijds en de in deze jaarrekening gevolgde waarderingsgrondslagen anderzijds. De berekening van de latente belastingvorderingen en -verplichtingen geschiedt tegen de op het einde van het verslagjaar geldende belastingtarieven of tegen de in komende jaren geldende tarieven, voor zover reeds bij wet vastgesteld. Deze belastinglatenties worden gewaardeerd tegen contante waarde.

2.6 Overige schulden en overlopende passiva

De overige schulden en overlopende passiva worden gewaardeerd op nominale waarde.

Grondslagen voor resultaatbepaling

3.1 Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar.

3.2 Opbrengstverantwoording

De bedrijfsopbrengsten bestaan uit vergoedingen die Currence ontvangt van licentiehouders voor het gebruik van de collectieve betaalproducten waarvan Currence eigenaar is. Hieronder vallen vergoedingen per transactie, een jaarlijkse vergoeding per licentiehouder en een toetredingsvergoeding voor nieuwe partijen die gebruik willen gaan maken van een van de collectieve betaalproducten van Currence. De opbrengsten van transacties worden verantwoord in het jaar waarin de transacties zijn uitgevoerd. De toetredingsvergoeding wordt verantwoord in het jaar waarin de licentieovereenkomst wordt ondertekend.

3.3 Bedrijfslasten

De bedrijfslasten worden bepaald op historische basis en worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Immateriële vaste activa en materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte economische levensduur van het actief.

Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de economische levensduur worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

De personeelskosten omvatten salarissen, sociale lasten, pensioenlasten, kosten voortvloeiende uit overige secundaire arbeidsvoorwaarden, dotaties aan voorzieningen in de personele sfeer, kosten interim-krachten en overige personeelskosten.

3.4 Financiële baten en lasten

Rentebaten zijn de van derden en banken ontvangen en nog te ontvangen rente. Rentelasten zijn de aan derden en banken betaalde en nog te betalen rente, voorzover deze betrekking hebben op het verslagjaar.

3.5 Belastingen

De belasting over het resultaat wordt berekend over het resultaat voor belastingen in de winst-en-verliesrekening na aftrek van vrijgestelde winstbestanddelen en na bijtelling van niet-aftrekbare kosten, rekeninghoudend met vrijval van de voorziening latente belastingen en overige latente belastingverplichtingen als gevolg van (tijdelijke) verschillen tussen de fiscale voorschriften en de in deze jaarrekening gevolgde waarderingsgrondslagen.

Toelichting op de geconsolideerde balans

4.1 Activa

4.1.1 Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa kennen het volgende verloop:

	Eerste waardering	Afschrijving 2007	Boekwaarde 1-01-'08	Investing 2008	Afschrijving 2008	Boekwaarde 31-12-'08	Resterende afschrijvings- termijn
IE/rechten PIN	19.600	2.240	13.440		3.360	10.080	3 jaar
IE/rechten Acceptgiro	750	183	369		184	185	1 jaar
IE/rechten Incasso	4.000	400	3.134		400	2.734	7 jaar
IE/rechten iDEAL	500	50	442	627	50	1.019	10 jaar
Totaal immateriële vaste activa	24.850	2.873	17.385	627	3.994	14.018	

De boekwaarde van de immateriële vaste activa heeft betrekking op de collectieve betaalproducten PIN, Acceptgiro, Incasso en iDEAL. Voor Chipknip is op de balans geen waarde geactiveerd. In 2008 heeft een investering plaatsgevonden in iDEAL. Deze investering diende er toe iDEAL aan Europese standaarden aan te passen. Hierdoor kunnen Europese banken tot iDEAL toetreden, waardoor zij in hun eigen land iDEAL kunnen aanbieden aan hun klanten. Tevens is door de investering de continuïteit van iDEAL voor de Nederlandse markt voor een langere termijn gewaarborgd. De resterende afschrijvingstermijn van de immateriële vaste activa is één tot tien jaar. Bij de waardering van de collectieve betaalproducten is rekening gehouden met de introductie op de Nederlandse markt van Europese betaalproducten in verband met de Europese harmonisering van het betalingsverkeer. Hierdoor zullen de nationale betaalproducten, na een overgangperiode, ophouden te bestaan dan wel aan de Europese eisen moeten voldoen. In dit kader is de resterende afschrijvingstermijn van PIN met twee jaar bekort en loopt deze tot en met 2011. Hiertoe is besloten omdat de marktvaart naar PIN naar verwachting van de directie na 2010 sterk zal dalen.

4.1.2 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan voor € 40.000 uit computerapparatuur en softwarelicenties (in 2007 € 64.000) en voor € 47.000 uit kantoorinventaris (in 2007 € 79.000) met een afschrijvingsperiode van drie respectievelijk vijf jaar.

De materiële vaste activa kennen het volgende verloop:

	2008	2007
Boekwaarde per 1 januari	143	193
bij: investeringen materiële vaste activa	23	31
af: afschrijvingen materiële vaste activa	-79	-81
Boekwaarde 31 december	87	143

4.1.3 Handelsdebiteuren, overige vorderingen en overlopende activa

De *handelsdebiteuren* (€ 0,6 miljoen) betreffen vorderingen op licentiehouders van PIN, Chipknip, Acceptgiro, Incasso en iDEAL. Dit zijn in Nederland gevestigde banken, waaronder ook aandeelhouders van Currence. De handelsdebiteuren bestaan uit gefactureerde bedragen die nog niet zijn ontvangen/geïncasseerd, waarvan € 0,6 miljoen betrekking op vorderingen op aandeelhouders (in 2007 € 0,04 miljoen).

De *overige vorderingen* (€ 1,8 miljoen) bestaan uit vergoedingen voor transacties die in 2008 hebben plaatsgevonden maar per ultimo van het boekjaar nog niet waren gefactureerd. Van bovengenoemde post heeft een bedrag van € 1,6 miljoen betrekking op nog te factureren bedragen aan aandeelhouders (in 2007 ook € 1,6 miljoen).

De *overlopende activa* (€ 1,1 miljoen) bestaan uit vooruitbetaalde facturen (2008 € 0,7 miljoen en 2007 € 0,2 miljoen), nog te ontvangen rente (2008 € 0,4 miljoen en 2007 € 0,2 miljoen) en een belastinglatentie die het gevolg is van het tijdelijke verschil tussen de commerciële en fiscale verwerking van de pensioenlast. Deze latentie bedraagt eind 2008 € 0,04 miljoen (2007 € 0,02 miljoen). Geen van bovengenoemde vorderingen heeft betrekking op een periode langer dan 1 jaar.

4.1.4 Liquide middelen

De *liquide middelen* betreffen tegoeden op bankrekeningen en depositorekeningen die direct opeisbaar zijn en termijndeposito's met een maximale looptijd van 1 jaar.

4.2 Passiva

4.2.1 Eigen vermogen

Het eigen vermogen wordt in de toelichting op de balans in de enkelvoudige jaarrekening nader toegelicht.

4.2.2 Voorzieningen

Het totaal van de voorzieningen bestaat uit een voorziening pensioenen en een voorziening voor latente belastingen.

De *voorziening pensioenen* bestaat eind 2008 uit een geschatte verplichting uit hoofde van verwachte toekomstige indexatieverplichtingen van opgebouwde pensioenen. Door aanpassing van de richtlijn RJ 271, waardoor de verplichte toepassing van de "Projected Unit Credit-methode" (hierna PUC-methode) niet langer bestaat, heeft Currence gekozen voor een gewijzigde berekening van verwachte toekomstige indexatieverplichtingen van opgebouwde pensioenrechten voor actieve deelnemers. Uit oogpunt van vergelijkbaarheid van de cijfers met 2007, zijn deze laatste herberekend. De mutatie van 2008 ten opzichte van 2007 laat hierdoor de werkelijke financiële effecten zien en wordt hierdoor niet beïnvloed door de effecten van de stelselwijziging.

De mutatie in de pensioenvoorziening betreft:

	2008	2007
Boekwaarde per 1 januari	218	140
bij: mutatie verplichting uit hoofde van verwachte toekomstige toeslagen	162	78
Boekwaarde per 31 december	380	218

Uitgangspunt voor de gewijzigde berekening van de pensioenvoorziening is de toeslagenmatrix van de Pensioenwet 2007, waarbij voor actieve deelnemers van Currence van een toegezegde indexering van opgebouwde pensioenrechten wordt uitgegaan. De volgende parameters zijn bij de berekening gehanteerd: marktrente 3,75% (in 2007 4,82%), een gemiddelde indexatie van 2% en een ontslagkans van 2,5% per jaar. Een ruwe benadering leert dat bij continuering van de PUC-methode de pensioenvoorziening eind 2008 zou zijn toegenomen tot ruim € 0,6 miljoen.

De *voorziening voor latente belastingen* is gevormd vanwege de fiscaal andere wijze van verwerking van de afschrijvingen op immateriële vaste activa. De nominale waarde van de belastinglatentie per 31 december 2008 is € 3,4 miljoen (in 2007 € 4,3 miljoen). De hoogte

van de voorziening is berekend tegen het vanaf 1 januari 2008 geldende tarief voor de vennootschapsbelasting (Vpb) en een disconteringvoet, afhankelijk van het betreffende betaalproduct, tussen de 8,5% en 15%.

De contante waarde van de resterende toekomstige belastingplicht als gevolg van verschillen tussen commerciële en fiscale verwerking van bedrijfslasten (afschrijvingen) is door verschuiving van het meetmoment (eind 2008 in plaats van eind 2007) en de verkorting van de afschrijvingstermijn van PIN met twee jaar toegenomen met € 485.000.

Zonder de verkorting van de afschrijvingstermijn van PIN zou de contante waarde met € 264.000 zijn toegenomen en zou de vrijval Vpb € 733.000 hebben bedragen.

	2008	2007
Boekwaarde per 1 januari	3.450	3.765
bij: aanpassing CW belastinglatentie	485	418
af: vrijval inzake compensatie Vpb	-1.018	-733
Boekwaarde per 31 december	2.917	3.450

4.2.3 Vlottende passiva

De verplichting uit hoofde van *belastingen* bestaat uit verplichtingen opgenomen inzake loonbelasting ad € 159.000 (in 2007 € 139.000), omzetbelasting ad € 76.000 (in 2007 was dit € 129.000) en vordering uit hoofde van de vennootschapsbelasting ad € 6.000 (in 2007 nog een schuld van € 1.075.000). De post *overige schulden en overlopende passiva* bestaat eind 2008 uit kosten die betrekking hebben op het boekjaar 2008, maar waarvan de facturen pas in 2009 zijn ontvangen. Geen van de schulden heeft een looptijd langer dan 1 jaar.

4.3 Niet uit de balans blijvende verplichtingen

De vennootschap maakt, voor zowel de omzetbelasting als de vennootschapsbelasting, deel uit van de fiscale eenheid Currence Holding B.V. Op grond hiervan zijn alle ondernemingen welke deel uitmaken van deze fiscale eenheid (zie paragraaf 1.2 Consolidatie) aansprakelijk voor zowel de omzetbelasting- als vennootschapsbelastingsschulden van de fiscale eenheid. Leasecontracten (looptijd 1 - 4 jaar) worden verantwoord als operationele leasing. De verplichtingen inzake de leasecontracten (inzake de lease van auto's) en het huurcontract van de bedrijfsruimte (looptijd tot 2011) bedragen ultimo 2008 tezamen € 1,7 miljoen (in 2007 € 2,2 miljoen). Hiervan heeft € 0,5 miljoen (vorig jaar € 0,6 miljoen) betrekking op 2009. De vennootschap heeft zich hoofdelijk aansprakelijk gesteld voor schulden voortvloeiende uit rechtshandelingen van haar dochtervennootschappen, als vermeld in paragraaf 1.2 (artikel 2:403 BW).

Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening

5.1 Bedrijfsopbrengsten

De bedrijfsopbrengsten over 2008 hebben betrekking op licentie-inkomsten PIN, Chipknip, Acceptgiro, Incasso en iDEAL.

5.2 Lonen, salarissen en sociale lasten

Aan het einde van het boekjaar 2008 waren 25 medewerkers in dienst bij Currence, die 24 volledige dagtaakeenheden vervulden. Eind 2007 waren 23 medewerkers in dienst bij Currence (22 volledige dagtaakeenheden). Een deel van de interim krachten (zie ook paragraaf 5.3) is in 2008 vervangen door vaste krachten.

	2008	2007
Salarissen	2.125	1.747
Sociale lasten	108	83
Pensioenlasten	670	435
Totaal	2.903	2.265

De salarisstijging wordt grotendeels veroorzaakt doordat twee medewerkers eind 2007 en twee medewerkers begin 2008 in dienst zijn gekomen. Voor 2007 als geheel was de invloed op de salarissen van de eerstgenoemde twee medewerkers beperkt waardoor zich een (aanzienlijk) overloopeffect in 2008 voordoet. Tegelijkertijd is het uitbesteede werk (zie ook 5.3) afgenomen doordat werkzaamheden zijn overgenomen door de nieuwe medewerkers.

De stijging van de pensioenlasten ten opzichte van 2007 wordt met name verklaard door de toename van de voorziening voor verwachte toekomstige toeslagverlening op opgebouwde pensioenaanspraken (€ 162.000). In 2008 heeft voor vier medewerkers waardeoverdracht plaatsgevonden, hetgeen tot een aanvullende premiebetaling heeft geleid van € 82.000.

5.3 Overige personeelskosten en uitbesteed werk

De beloning voor commissarissen over 2008 bedroeg (evenals in 2007) € 63.000. Aan het eind van het boekjaar bestond de Raad van Commissarissen uit 3 personen.

De beloning voor bestuurders is op grond van artikel 2:383, lid 1 BW niet vermeld.

De Directie bestond eind 2008 uit 1 lid.

	2008	2007
Overige personeelskosten	413	406
Uitbesteed werk	1.185	1.748
Totaal	1.598	2.154

Onder de kosten voor uitbesteed werk wordt de inhuur van interim krachten en uitbesteed werk aan externe bedrijven verantwoord.

5.4 Afschrijvingen inzake (im)materiële vaste activa

De afschrijvingen op de vaste activa kunnen als volgt worden uitgesplitst:

	2008	2007
Afschrijvingen immateriële vaste activa	3.993	2.874
Afschrijvingen materiële vaste activa	79	81
Totaal afschrijvingen	4.072	2.955

Door de verkorting van de afschrijvingstermijn van PIN zijn de afschrijvingen immateriële vaste activa met € 1,1 miljoen gestegen.

5.5 Kosten merkonderhoud

De kosten voor merkonderhoud bestaan hoofdzakelijk uit kosten voor massamediale promotie- en voorlichtingscampagnes, promotiemateriaal, voorlichting en registratie en bescherming van merknamen.

5.6 Overige bedrijfskosten

De overige bedrijfskosten bestaan o.a. uit kosten voor huisvesting, ICT, advieskosten, bureaukosten en kosten voor bijzondere projecten.

5.7 Rentebaten en -lasten

De rentebaten hebben betrekking op opbrengsten op de uitgezette tegoeden. Hierin is tevens opgenomen het verschil tussen de nominale en het contant gemaakte waarde-effect van het tijdelijke belastingverschil doordat de pensioenvoorziening fiscaal niet wordt geaccepteerd.

5.8 Belasting over het resultaat

De effectieve belastingdruk bedraagt 25,8%.

5.9 Financiële risico's

Currence is in zeer beperkte mate blootgesteld aan financiële risico's. Inzake het liquiditeitsrisico zorgt Currence voor een vaste hoeveelheid permanent beschikbare middelen en voor een risicospreiding door de liquiditeiten bij verschillende Nederlandse banken aan te houden.

5.10 Verbonden partijen

Alle groepsmaatschappijen, zoals opgenomen in paragraaf 1.2, worden aangemerkt als verbonden partij. Transacties tussen groepsmaatschappijen worden in de consolidatie geëlimineerd.

De licentievergoedingen die in rekening zijn gebracht aan licentiehouders die tevens aandeelhouder zijn, zijn gelijk aan de tarieven die aan niet-aandeelhouders in rekening zijn gebracht. Voor het collectieve betaalproduct Chipknip is in het jaar 2000 Chipknip C.V. opgericht. De commanditaire vennoten van Chipknip C.V. zijn ABN-AMRO Bank, Bank Nederlandse Gemeenten, F. van Lanschot Bankiers, Fortis Bank Nederland, Friesland Bank, ING Bank, Rabobank en SNS Bank. De beherend vennoot van Chipknip C.V. is CeaNet B.V. Chipknip C.V. maakt geen deel uit van de Groep, maar is wel aan te merken als verbonden partij. Vanaf augustus 2005 vinden er geen activiteiten meer in Chipknip C.V. plaats.

Amsterdam, d.d. 20 april 2009

Piet M. Mallekoote
Algemeen Directeur

Vennootschappelijke jaarrekening

Vennootschappelijke balans per 31 december 2008 (voor resultaatbestemming)

In duizenden euro's		31-12-2008	31-12-2007
Activa			
Vaste activa			
	7.1	27.370	26.503
Vlottende activa			
	7.2	3.437	3.690
		3.437	3.690
Totaal activa		30.807	30.193
Passiva			
Eigen vermogen			
	7.3		
		30	30
		26.996	25.780
		627	-
		679	909
		2.442	3.090
		30.774	29.810
Voorzieningen			
		-	-
Vlottende passiva			
		33	384
		33	384
Totaal passiva		30.807	30.193

Vennootschappelijke winst- en verliesrekening over 2008

In duizenden euro's		31-12-2008		31-12-2007
Resultaat deelnemingen na belastingen		2.344		2.975
Overige resultaten na belastingen		98		115
Totaal activa		2.442		3.090

Toelichting op de vennootschappelijke jaarrekening

6.1 Algemeen

Currence Holding B.V. is statutair gevestigd op de Beethovenstraat 300 te Amsterdam. De financiële gegevens van Currence Holding B.V. zijn in de opgenomen geconsolideerde balans en winst- en verliesrekening verwerkt. Dientengevolge is voor de winst- en verliesrekening van Currence Holding B.V. gebruikgemaakt van de mogelijkheid tot een vereenvoudigde opstelling conform artikel 2:402 BW.

Voor de gehanteerde grondslagen van balanswaardering en resultaatbepaling wordt verwezen naar de toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening. Voor nadere toelichting met betrekking tot de in de balans en de winst- en verliesrekening opgenomen posten wordt verwezen naar de toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening, tenzij hierna een nadere analyse is opgenomen.

Financiële vaste activa

Deelnemingen waarop direct of indirect invloed van betekenis wordt uitgeoefend op het zakelijke en financiële beleid worden gewaardeerd tegen nettovermogenswaarde op basis van de waarderingsgrondslagen van de groep.

Toelichting op de vennootschappelijke balans

7.1 Financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vaste activa was als volgt:

	2008	2007
Waarde per 1 januari	26.503	24.082
bij: Kapitaalstorting deelnemingen	1.700	372
bij: Resultaat deelnemingen na Vpb	2.344	2.975
af: Aanpassing CW belastinglatentie	-485	-418
af: Uitkering dividend aan Currence Holding B.V.	-2.692	-508
Boekwaarde per 31 december	27.370	26.503

De aanpassing van de contante waarde (CW) van de belastinglatentie bij de deelnemingen heeft betrekking op een herberekening van de toekomstige belastingverplichting als gevolg van verschillen tussen de commerciële en fiscale verwerking van bedrijfslasten (afschrijvingen) bij de deelnemingen. Een nadere toelichting hierop is opgenomen bij de verklaring van de mutatie in de agioreserve bij het eigenvermogen (zie 7.3).

7.2 Vordering op groepsmaatschappijen

De tegoeden van Currence Holding B.V. worden, evenals de tegoeden van de overige entiteiten binnen de groep, beheerd door Currence Services B.V.

7.3 Eigen vermogen

Het eigen vermogen kent het volgende verloop:

	Aandelenkapitaal	Agioreserve	Wettelijke reserves	Overige reserves	Onverdeeld resultaat	Totaal
Stand per 1 januari 2008	30	25.780	-	909	3.090	29.809
Mutaties boekjaar	-	1.215	627	-231	-647	964
Stand 31 december 2008	30	26.996	627	678	2.442	30.774
Specificatie vermogensmutatie						
Aanvullende kapitaalstorting	-	1.700	-	-	-	1.700
Activering immateriële activa iDEAL	-	-	627	-627	-	-
Mutatie voorziening latente belastingverplichting	-	-485	-	-	-	-485
Uitkering dividend 2007	-	-	-	-	-2.693	-2.693
Resultaatsbestemming 2007	-	-	-	396	-396	-
Onverdeeld resultaat 2008	-	-	-	-	2.442	2.442
Totaal	-	1.215	627	-231	-647	964

Aandelenkapitaal

Het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap bedraagt € 90.000, verdeeld in 1.500.000 aandelen A, 1.500.000 aandelen B, 1.500.000 aandelen C, 1.500.000 aandelen D, 1.500.000 aandelen E en 1.500.000 aandelen F à € 0,01. Ultimo 2008 waren 600.000 aandelen A, 600.000 aandelen B, 600.000 aandelen C, 600.000 aandelen D, 600.000 aandelen E en 6.000 aandelen F geplaatst en volgestort.

Agioreserve

De collectieve betaalproducten zijn tegen uitgifte van aandelenkapitaal verkregen. De waarde maakt deel uit van het agio. Met de aandeelhouders is overeengekomen dat het agio als niet-uitkeerbare reserve wordt aangehouden. Dit vermogen is fiscaal niet erkend. De waarde van de IE-rechten wordt fiscaal niet gewaardeerd. Als gevolg hiervan is een voorziening latente belastingen gevormd ten laste van de agioreserve. De voorziening latente belastingverplichting, zijnde de contante waarde (CW) van de resterende toekomstige belastingplicht als gevolg van verschillen tussen commerciële en fiscale verwerking van bedrijfslasten (afschrijvingen), is vanuit de agioreserve aangevuld met € 485.000. Door verschuiving van het meetmoment van eind 2007 naar eind 2008 en de verkorting van de afschrijvingstermijn van PIN met twee jaar is de contante waarde van de resterende toekomstige belastingplicht gewijzigd.

Door de letteraandeelhouders van iDEAL is in 2008 € 1.700.000 aan kapitaal in de vennootschap gestort. Hiervan zal € 1.300.000 zal worden aangewend om iDEAL aan de Europese eisen aan te passen. Het restant is gestort om de vermogenspositie van iDEAL te verstevigen.

Wettelijke reserves

Door het activeren van de investering om iDEAL aan de Europese eisen aan te passen is voor dit deel ten laste van de overige reserves een wettelijke reserve gevormd. De wettelijke reserve, die door afschrijving van de investering in komende jaren zal afnemen, is niet vrij uitkeerbaar aan de aandeelhouders.

Overige reserves en onverdeeld resultaat

Het resultaat over 2007 van PIN B.V., Acceptgiro B.V., Currence Incasso B.V. en een deel van het resultaat van Chipknip B.V. (€ 119.000) is, zoals besloten in de AvA van de entiteiten op 16 mei 2008, uitgekeerd aan Currence Holding B.V. Currence Holding heeft dit dividend (€ 2.693.000) op haar beurt uitgekeerd aan de betreffende letteraandeelhouders. De overige resultaten zijn toegevoegd aan de overige reserves.

7.4 Personeel

Er zijn geen werknemers in dienst van de vennootschap. De directie bestond uit één lid. De directie ontvangt uit hoofde van deze functie bij de vennootschap geen bezoldiging.

Amsterdam, 20 april 2009

Piet M. Mallekoote
Algemeen Directeur

Overige gegevens

8.1 Accountantsverklaring

De accountantsverklaring is opgenomen op de volgende pagina.

8.2 Statutaire bepaling inzake resultaatbestemming

De resultaatbestemming vindt plaats overeenkomstig artikel 18 van de statuten. Hierin is o.a. het volgende bepaald:

1. De winst staat ter beschikking van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders;
2. Uitkeringen kunnen slechts plaatshebben tot ten hoogste het vrij uitkeerbare deel van het eigen vermogen mits tevens wordt voldaan aan een solvabiliteitseis;
3. Uitkering van winst geschiedt na de vaststelling van de jaarrekening waaruit blijkt dat zij geoorloofd is;
4. De algemene vergadering kan, met inachtneming van het gestelde in lid 2, besluiten tot uitkering van interim-dividend en tot uitkeringen ten laste van een reserve;
5. De vordering van de aandeelhouder tot uitkering verjaart door een tijdsverloop van vijf jaren.

8.3 Resultaatbestemming

Aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders zal worden voorgesteld om het resultaat exclusief deelnemingen na belasting (€ 98.000) ter beschikking te stellen aan de vennootschap die dit resultaat zal toevoegen aan de overige reserves.

Aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders wordt verder voorgesteld om het door productvennootschappen uit te keren dividend over 2008 van Chipknip B.V., Acceptgiro B.V. en Currence Incasso B.V. (samen € 2.459.000) toe te voegen aan de respectievelijke dividendreserves B, D en E om dit vervolgens, voor zover van toepassing onder inhouding van dividendbelasting, uit te keren aan de houders van de betreffende letteraandelen en het per saldo resterende resultaat van de overige deelnemingen (-/- € 115.000) toe te voegen aan dan wel ten laste te brengen van de respectievelijke overige reserves van deze deelnemingen. Tegelijkertijd wordt aan de houders van de letteraandelen F (Currence iDEAL B.V.) gevraagd een informele kapitaalstorting ad € 380.000 te doen ter dekking van het operationele verlies.

8.4 Gebeurtenissen na balansdatum

Na balansdatum hebben zich geen gebeurtenissen voorgedaan die van invloed zijn op hiervoor vermelde cijfers.

Aan de Aandeelhouders van Currence Holding B.V.

Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2008 van Currence Holding B.V. te bestaande uit de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2008 en de geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2008 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van de directie

De directie van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de vennootschap. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die de directie van de vennootschap heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

PricewaterhouseCoopers is de handelsnaam van onder meer de volgende vennootschappen: PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287) en PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289). Op diensten verleend door deze vennootschappen zijn Algemene Voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Deze Algemene Voorwaarden zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam en ook in te zien op www.pwc.com/nl

**PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.**
Thomas R. Malthusstraat 5
1066 JR Amsterdam
Postbus 90357
1006 BJ Amsterdam
Telefoon (020) 568 66 66
Fax (020) 568 68 88
www.pwc.com/nl

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Currence Holding B.V. per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Amsterdam, 20 april 2009
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel is getekend door:

drs. J.M. de Jonge RA

Currence
Beethovenstraat 300
1077 WZ Amsterdam
Postbus 83073
1080 AB Amsterdam

Telefoon 020 305 19 00
www.currence.nl

De ontwikkeling van de
Nederlandse betaalproducten

Betalingsverkeer in transitie